

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
МІБО

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студента **Маринська Ю.Д.**

академічної групи **035м-18-1**

спеціальності **035 Філологія**

спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно)», перша - англійська

на тему: Структура і семантика афоризму як малого жанру сучасної англійської мови

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	проф. Алексеев А.Я.			
розділів:				
1.Теоретичний				
2.Практичний				
Рецензент	доц. Нестерова О.Ю.			
Нормоконтролер	доц. Орел М.В			

Дніпро
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри
перекладу

_____ Введенська Т.Ю.
(підпис) (прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2019 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня магістр

студенту **Маринська Ю.Д.** академічної групи **035м-18-1**
(прізвище та ініціали) (шифр)
спеціальності **035 Філологія**
спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно) », перша - англійська

на тему: Соціокультурні особливості англійських та німецьких фразеологізмів та способи їх перекладу українською мовою

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від

Розділ	Зміст	Термін Виконання
<i>1. Теоретичний</i>	<i>Афоризм як об'єкт лінгвістичного вивчення</i>	1.10.2019
<i>2. Практичний</i>	<i>Структурні та семантичні особливості англійських афоризмів</i>	5.12.2019

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Алексєєв А.Я.
(прізвище, ініціали)

Дата видачі 02.09.2019

Дата подання до екзаменаційної комісії 13.12.2019

Прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

Маринська Ю.Д.
(прізвище, ініціали)

ВСТУП

В нашу динамічну епоху з її високим життєвим темпом і величезною кількістю літературної та інформаційної продукції величезним попитом користується самий ємний жанр літератури – афористика. Елементи афористичного мислення дозволяють виділити в море інформації щось вельми істотне для пізнання, визначити свою особистісну позицію. Афоризм як унікальний вербальний засіб і продукт пізнання дійсності за допомогою узагальнення його окремих приватних явищ і різноманітних зв'язків між ними з давніх часів широко використовується в багатьох сферах духовного і соціального життя людини. Афоризми поширені в мові фольклору та художньої літератури, релігійних і філософських творів, в сфері науково-технічної комунікації, юридичних і публіцистичних текстах, в ораторській та повсякденній мові. Афоризми здавна, ще з досократівських часів, були предметом філософського, а згодом і філологічного осмислення. Так, роль загальних (в тому числі афористичних) суджень у побудові текстів різних жанрів детально роз'яснюють в античних риториках і граматиках, що знайшло своє продовження і в подальшій європейській філологічній традиції. Однак загальноприйнятого визначення поняття афоризму в європейській філології досі ще не сформувалося.

Афористичний вислів узагальнює і типізує різноманітні прояви особистого та суспільного життя, а також міцно існує в спілкуванні як його органічна частина, як ємна і концентрована форма художнього відображення дійсності і вираження ставлення мови до неї. Афоризми, тематично різноманітні, гранично короткі за формою і глибокі за змістом, зачіпають вічно актуальні питання моралі і істини. Їх пізнавальне і виховне значення незаперечно. Для багатьох мислителів афоризми були джерелом духовного

самовдосконалення. Читання афоризмів є одним з найважливіших засобів розвитку культури думки й мови.

Афоризми є предметом дослідження лінгвістів, літературознавців, істориків, філософів. Однак, незважаючи на давнє походження афористики, а також широке застосування афоризмів у мовленні, феномен афоризму ще до кінця не вивчений. Що знаходить підтвердження в самому визначенні поняття «афоризм», яке тлумачиться лінгвістами по-різному. Широким полем для дискусій є форми афоризмів, їх структурні та семантичні особливості. Дані положення підтверджують актуальність нашого дослідження.

Об'єктом дослідження є афоризми в сучасній англійській мові.

Предмет дослідження – структурні і семантичні особливості афоризмів сучасної англійської мови.

Мета роботи – виявлення та опис структурних і семантичних особливостей англомовних афоризмів, що передбачає вирішення наступних завдань:

- визначення поняття «афоризм» у лінгвістичному аспекті;
- вивчення літератури по темі дослідження, проведення її аналізу з подальшими висновками;
- аналіз відібраних афоризмів і виявлення їх структурних і семантичних особливостей.

Відповідно до мети і завдань дослідження основними методами в даній роботі є метод спостереження і опису, порівняльний метод, кількісний метод.

Матеріалом для дослідження послужили праці вітчизняних лінгвістів в області афористи граматики (Н.Р. Федоренко, Л.Н. Сокольская, Н.А. Кобріна, М.Я. Блох, А.В. Королькова, С.А. Шаталова та ін.), а також наукові праці, словники, енциклопедії.

Теоретична цінність роботи полягає у вивченні одного з ємних жанрів літератури – афористики, в уточненні існуючих уявлень про афоризми, у

визначенні їх різновидів, а також у розширенні та поглибленні існуючих концепцій автора у сучасному літературознавстві, що створює необхідне теоретичне та методологічне підґрунтя для подальших досліджень у цій галузі.

Практична цінність роботи полягає в тому, що дані, викладені у представлений роботі, можуть бути корисними для уточнення деяких існуючих положень та досліджень структури і семантики афоризмів, знайти практичне застосування на уроках англійської мови в старших класах шкіл або на початкових курсах університету.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію на міжнародній науково-практичній конференції «Європейські мови – 2019: Інновації та розвиток» (м. Дніпро, 2019).

Робота складається зі вступу, 2-х розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

АФОРИЗМ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Визначення афоризму

Афоризми протягом століть привертали увагу людей по всьому світу, але в епоху науково-технічного прогресу їх значення особливо збільшилося; не випадково в ряді країн афористика стрімко розвивається, а де-не-де досягла свого розквіту. У порівнянні з практично повною відсутністю літературознавчих робіт в минулому останнім часом опубліковано ряд змістовних, теоретичних статей про афоризми, також з'являються праці лінгвістичного характеру. Проблеми афористики розглядаються на літературних конгресах, їм присвячуються численні дисертації. Такий інтерес до афористики обумовлений тим, що в силу своєї універсальності вони відповідають духу сучасного суспільства. Вони в рівній мірі близькі як до науки, так і до мистецтва, в них органічно взаємодіють принципи наукової і художньої творчості. У зв'язку з цим закономірним є той факт, що багато видатних учених були одночасно і творцями афоризмів. Згадаймо стародавнього вченого родоначальника афористики Гіппократа, назвемо авторів афористичних книг Паскаля, Гете, Ліхтенберг, які були чудовими вченими свого часу [41, 27]. Перебуваючи на місці стикування науки і мистецтва, афористика є своєрідною ланкою між ними. Виразність і образність зближують афоризми з художньою літературою, властивість синтезу думок, встановлення зв'язку між явищами, точність та лаконізм ріднять їх з наукою [39, 6].

За кордоном до сих пір знаходяться прихильники теорії приналежності афоризмів ні до літератури, а до науки, зокрема до філософії, ведеться полеміка з цього питання. Афоризми, звичайно, потрібно вважати літературним жанром,

але вони близькі науці, і це сприяє їх популярності в наш час [43, 34]. Слід зазначити, що хоч афористика і є значущою і древньою наукою, теоретичні уявлення про неї дуже розпливчасті. Саме поняття «афоризм» визначається неоднозначно і розуміється по-різному. Існує величезна кількість дефініцій афоризму, запропонованих різними вченими. У розумінні одних афоризм постає як глибока, повчальна думка в короткій образній формі; тоді як в поданні інших афоризмом є парадоксальне судження в витонченому стилі, що тяжіє до оригінальності. Для того, щоб охарактеризувати афоризм більш повно, розглянемо кілька найбільш показових визначень.

«Афоризм – короткий і виразний вислів» [13, 21].

«Афоризм – коротко сформульоване правило якої-небудь науки; короткий і мудрий вислів».

«Афоризм – (грец. aphorismos), вислів, що виражає в лаконічній формі узагальнену, закінчену думку» [6, 57].

«Афоризм – узагальнення, глибока думка автора, виражена в лаконічній, відточеній формі і відрізняється виразністю, несподіванкою судження».

Розглянувши дані визначення, можна переконатися, що наявні в минулому суперечності про поняття афоризму не тільки не зменшилися, а ще більше поглибилися. Визначення, взяті із зарубіжних джерел, дають більш глибоке уявлення поняття афоризму, а також відображають його додаткові характеристики.

«Aphorism – a short clever saying that is intended to express a general truth» (<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/aphorism>) [46].

«Aphorism – a terse saying embodying a general truth, or astute observation»

(<http://www.dictionary.com/browse/aphorism>) [47].

«Aphorism – a concise expression of doctrine or principle or any generally accepted truth conveyed in a pithy, memorable statement» (<https://www.britannica.com/art/aphorism>) [48].

«Aphorism – 1. A pithy observation which contains a general truth; 2. A concise statement of a scientific principle, typically by a classical author» (<https://en.oxforddictionaries.com/definition/aphorism>) [49].

З наведених вище визначень можна виділити кілька відмінних властивостей афоризму, таких як: лаконічність, парадоксальність, оригінальність, запам'ятовуваність, а також, найчастіше, наявність автора. З огляду на всі перераховані вище властивості, складемо своє визначення афоризму. «Афоризм – оригінальна, закінчена думка, виражена в короткій формі, що відображає загальновідомі істини або узагальнену, глибоку думку автора». Для афоризму характерні повнота і завершеність змісту, стислість і точність словесного вираження, афоризми нерідко називають життєвими мудростями. Найчастіше афоризм не викликає протиріч у читача, він всього лише нагадує про прості істини, якими нехтує людина. В афористиці широко використовується каламбурна гра слів, логічні зрушення, які проявляються в протиставленні подібних понять і ототожнення протилежних; несподіванка утворюється руйнуванням закріпленими за словами асоціаціями [2, 12].

Афоризм як літературний жанр привабливий для читача новизною і несподіванкою змісту, відточеністю форми [28, 9]. Він привабливий як в окремій формі, так і в контексті виступу, статті або художнього твору. Афоризми, що створювалися саме як афоризми, переважають в численних збірниках афоризмів або на сайтах в мережі Інтернет. Не такі численні крилаті фрази і цитати, що створювалися в контексті творів, або виступів авторів. Найяскравішими представниками афоризму, як самостійного жанру є: І.В. Гете, Ф. де Ларошфуко, Н. Шамфор, Б. Паскаль, С.Є. Лец та ін. Багато афоризмів представляють собою цитати з творів; наприклад, велика частина афоризмів Оскара Уайльда – це репліки з його п'єс.

Хоча цей жанр міцно затвердився в літературі, ще не існує більш-менш розробленої теорії та історії афористики, що викликає багато неясностей і протиріч в сучасних уявленнях про афоризми [39, 11].

Афоризм можна кваліфікувати як мовний жанр – стійкий тип висловлювання, якому притаманний свій зміст (не референтне узагальнення дійсності), стилістичне оформлення (лаконічність форми вираження думки), композиційна побудова (закінчене висловлювання, синтаксично еквівалентне речення), мовне функціонування (діалог пізнавального або повчального характеру) тощо. Якщо абстрагуватися від долі слова і терміна афоризм, яким в різні епохи позначалися різні мовні жанри (медичні приписи в античності, філософські формулювання в Новий час, дотепні літературні вислови в епоху Просвітництва і ін.), то можна стверджувати, що афоризм спочатку склався як "первинний" (за термінологією М.М. Бахтіна) мовний жанр в формі репліки усного діалогу в умовах безпосереднього мовного спілкування [4, 44]. Порівняння: (На прикладі типізації спонтанного діалогічного мовлення в драматургії і прозових текстах): рос. – *Теперь так пошло: ты – для меня, я – для тебя, дело у нас – общее, мое к твоему приши-то, твое к моему. Мы с тобой – как две штанины. Ты мне – не барин, я те – не слуга. Так ли? – Пожилая женщина, в красной повязке наголове, говорит, вздыхая: – Так-то так, да туго это понимают! – Не понимают это – которые назад пятятся, вперед задницей живут, – отвечает хромой, махнув рукою на темный берег: теплоход поворачивал кормой к нему. – Верно, – соглашается женщина и предлагает: – Присаживайся к нам, товарищ! – Он остается на ногах, и через две-три минуты высокий голос его четко произнес: – **Всякое дело людьми ставится, людьми и славится.** – Прозвучало це як приказка, але приказка, тільки що придумана їм і несподівана для нього (М. Горький, "Розповіді про героїв") [12,100]; англ. [First Clown:] – *Give me leave. Here lies the water; good: here stands the man; good: if the man go to this water, and drown**

*himself, it is, will he, nill he, he goes; mark you that? but if the water come to him, and drown him, he drowns not himself: argal, **he that is not guilty o f his own death shortens not his own life*** (W. Shakespeare, "Hamlet", V) [51, 91].

Свій подальший розвиток афоризм отримав в рамках різних "вторинних" мовних жанрів в усній розмовній мові (прислів'я, побутові заключення і ін.) та основних функціонально-стилістичних різновидів літературної мови (літературні та філософські вислови, формулювання наукових істин, юридичні формули, суспільно-політичні гасла, рекламні слогани та ін.), в кожному з яких афоризм як первинний мовний жанр по-різному трансформувався і придбав нові специфічні властивості.

1.2 Ознаки, властивості і характеристики афоризмів

З найдавніших часів афоризми завдяки своїй універсальності були популярні і супроводжувалися усіма цивілізаціями світу. Відомі найдавніші зразки написаних в афористичній формі творів, створені в Стародавньому Єгипті на початку третього тисячоліття до нашої ери. Афористичними пам'ятками багаті також і інші цивілізації Сходу. Жанр афоризму був популярний і в Стародавній Греції, а пізніше – в Стародавньому Римі. В античний період афоризм стає на службу численним філософським школам і служить дидактичним цілям, а також виступає як форма абсолютного знання, вищої мудрості, яка не потребує доказів [31, 51]. У середньовічній Європі роль і тематика афоризму помітно звужується і зводиться, здебільшого, до виховання, повчанням. В епоху Відродження афоризм в Європі отримує новий підйом завдяки підвищеному інтересу гуманістів до античної цивілізації в цілому, і зокрема до античної літератури. У цей період збираються і обробляються античні вислови, прислів'я, крилаті вирази, випускаються збірники, що містять афоризми як античних авторів, так і сучасних. І, нарешті, з'являються зовсім нові твори, написані в афористичній формі («Досліди» Монтеня, «Максими і

моральні роздуми» Ларошфуко та ін.) [3, 60]. В Англії афористичний жанр поширюється дещо пізніше, ніж в континентальній Європі. Це обумовлено тим, що англійський Ренесанс в загальноєвропейському масштабі – явище пізнє. Зародившись в Італії вже в середині XIV століття, ідеї епохи Відродження поступово поширюються і в інших країнах, набуваючи все більшого розмаху і значення [8, 33]. Так, у Франції, афористичний досвід якої в значній мірі вплинув на формування цього жанру в англійській літературі, розквіт гуманістичних ідей доводиться на першу половину правління Франциска I (1515 – 1547), в Англії ж він збігається з періодом царювання королеви Єлизавети (1558 – 1603). Цей період англійської історії характеризується великим підйомом у багатьох сферах. У цей час зміцнюються позиції Англії як найсильнішої морської і колоніальної держави [34, 292]. У галузі культури та науки також спостерігається значний підйом. Надзвичайно широкий розвиток набуває науково-філософський рух, значно розвивається також художня література. Пізніше формування концепції Відродження в англійському суспільстві зумовило одну з найважливіших особливостей англійського Ренесансу: завдяки цьому англійські гуманісти мали можливість скористатися ідейною спадщиною гуманістів інших країн. Описуючи цей період в історії Англії, М.П. Алексеев пише: «Континентальні впливи йдуть в Англію з різних сторін; небачене доти розвиток отримує перекладна література; поряд з античними класиками в Англії переводять тепер численні твори італійських, французьких і іспанських письменників» [1,70]. Таким чином, в Англії з'являються збірки перекладних афоризмів і творів, написаних в афористичній формі.

Афоризм-поняття, безсумнівно, однорідне вислову. Обидва ці поняття належать до єдиного жанру літератури, відрізняючись між собою стилістикою і широтою тематики. Ретроспективний погляд на афористику вказує, що античні вислови, нічим не відрізнялися від афоризмів [19, 30]. Пізніше церковне вчення,

витісняючи з афоризмів дотепність і обмежуючи їх тематику областю морально-побутових питань, надавало їм риси висловів. Надалі в епоху Відродження, а в Росії протягом XVIII ст., вислови знову набули всі особливості афоризмів [43, 51]. Волею автора піднімаються естетичні, моральні, соціальні проблеми всіх часів і народів.

Що стосується інших, крім висловів, подібних за формою з афоризмами літературних жанрів, то можна вважати, що від прислів'їв афоризми відрізняються своїм генезисом, від крилатих слів – завершеністю сенсу, від епіграм і влучних слів – великою тематичною глибиною, від парадоксів – прагненням до істинності думки, від есе – меншою об'ємністю і лаконізмом [21, 47]. Афоризм має кілька визначальних властивостей. Перша ознака афоризму – глибина думки, яка прагне до істини, – його найважливіша ознака. Головне в ньому те, що його автор, торкаючись великої, серйозної проблеми, дуже хоче передати людям вірний, з його точки зору, погляд на неї.

Друга ознака афоризму – узагальнення. Афоризм виникає в результаті синтезу багатьох фактів і міркувань і справедливо вважається висновком, правилом, принципом, підсумком. Узагальнення, синтезуючи досвід, сприяє глибині і істинності думки.

Третя ознака афоризму – стислість – дуже суттєва особливість афоризму. Гранична стислість викладу, згущаючи думку, поглиблює її сенс і, крім того, може надавати афоризму загадковість, яка приковує до нього увагу і сприяє кращому його запам'ятовуванню. Виразність афоризму зростає при зменшенні числа слів; стверджується, що близько 3/4 всіх афоризмів складається з 3 – 5 слів, хоча на практиці афоризм включає 8 – 10 слів.

Четверта ознака – завершеність думки-підкреслює здатність афоризму до самостійного існування. Афоризм повинен бути завершеним за змістом і зрозумілий без додаткових пояснень.

П'ята ознака – відточенність думки-це її гранична чіткість, точність, виразність, доведені до досконалості. Відточенність – характерна ознака афоризму, так як його структура вимагає філігранної обробки. І, нарешті, шоста ознака афоризму – його художність, що досягається застосуванням різних емоційних і стилістичних засобів. Афоризм повинен бути не тільки мудрий, але і гарний [29, 19]. Афоризм породжений дотепністю, в широкому сенсі цього слова, і поєднує в собі, крім глибини думки, її красу, що досягається застосуванням художньо-стилістичних засобів. Цей аспект дуже важливий, тільки художність відводить афоризму міцне місце в літературі. Можна додати, що саме художність надає і той відтінок новизни і несподіванки афоризмів, тематика яких найчастіше стосується традиційних «вічних питань». Сучасне поняття про афоризми далеко не вичерпано, оскільки не враховує його художній аспект. У зв'язку з цим можна дати остаточне визначення афоризму в наступних словах: афоризм – це глибока, яка прагне до істини і отримана узагальненням, закінчена думка певного автора в гранично короткій, відточеній і високохудожній формі [39, 75].

Слід зазначити, що далеко не всі літературні вислови, які їх автори (а також їх дослідники) називають "афоризмами", містять узагальнення дійсності, виражають узагальнену думку. Об'єднання самими авторами в книгах висловів як афоризми, так і висловлювання, які не афористичні за змістом і за формою його вираження, пояснюються їх жанрової близькістю (відокремленістю тексту, лаконізмом, тематикою, засобами виразності і т. д.), а також відсутністю у авторів практичної необхідності в їх розмежування (поняття афоризму рідко відбивалося в назвах класичних книг літературних висловів) [24, 82]. Цьому сприяло, з одного боку, вплив одного з історично обумовлених розумінь афоризму як наукового визначення або філософського формулювання, а згодом і поширилися ужиткові уявлення про афоризми як усякий короткий відокремлений вислів певного автора, а з іншого, відсутність

загальноприйнятих в теорії літератури і в лінгвістиці критеріїв афористичності. Окремо від літературного жанру висловів, афористичними за своєю формою і змістом можуть бути також і твори окремих малих літературних жанрів: епіграми, епітафії, написи, національні різновиди віршів-мініатюр (давньогрецькі гноми, перські рубаї, японські танки, польські фрашки і т. д.) та ін. Наприклад: англ. *God and the Doctor we alike adore. But only when in danger, not before; The danger o 'er, both are alike requited, God is forgotten, and the Doctor slighted* (J. Owen, епіграмма); *Hang sorrow! Care will kill a cat, And therefore let's be merry* (G. Wither, verses for Christmas) [50, 69].

Афоризми у вигляді літературного жанру висловів характеризуються закінченістю свого змісту і формами його виразу, не вимагають для свого адекватного розуміння ніякого мовного контексту, тобто є окремими літературними текстами. Однак, будучи зібрані в одній книзі висловів одного учасника, такі афоризми сприймаються як якийсь цілісний метатекст, який цілісно виражає світогляд даного автора. Між собою афоризми всередині книги висловів пов'язані, головним чином, "вертикально" (парадигматично) на основі спільності свого змісту (тематично, ідейно, наскрізними образами, смисловими відносинами та ін.) і / або форми (композиційного, граматичної подібності, репертуаром виразних засобів і ін.). Це характерно для тих книг висловів, які складаються на основі розрізнених заміток, щоденникових записів та ін. Набагато рідше афоризми зв'язуються лінійно (синтагматично), коли автор свідомо має ряд афоризмів, в яких послідовно осмислюється один і той же предмет, явище дійсності, обґрунтовується одна і та же теза. Така структура характерна для тих книг висловів, які відразу планувалися і створювалися у вигляді одного твору [22, 33].

Виявлення основних характеристик афоризму здійснюється на основі комплексу параметрів:

– джерела поширення афоризму;

- наявність / відсутність автора;
- ступінь вираженості суб'єктивного / об'єктивного авторського ставлення до дійсності;
- зовнішня структура афоризму;
- зміст афоризму;
- значення афоризму;
- смислова структура афоризму;
- масова відтворюваність / невідтворюваність [39, 77].

За джерелом поширення афоризми поділяються на:

- жанрові; витягнуті з текстів-джерел; усні; народні.

За наявністю / відсутності автора на:

- авторські; анонімні; народні.

За ступенем вираженості авторського ставлення:

- афоризми об'єктивного типу (об'єктивна оцінка збігається з суб'єктивною авторською: інформація сумісна з цілісним світоглядом суспільства);

– афоризми суб'єктивного типу (виражають індивідуально-авторську точку зору, переважну над об'єктивною, яка не співпадає з громадською).

За своїм змістом, що відбиває життєві закономірності на:

- сентенції; моралі; певні рекомендації.

За відтворюваності / невідтворюваності на:

- мовні (масові); мовні (індивідуальні).

У смисловий зміст афоризму можливе включення імпліцитної інформації.

У структурному плані простежується тенденція до ритмічної впорядкованості, афоризми є краткооформленими висловлюваннями, можуть відтворюватися або відтворювати його в дискурсі. За своєю конструкцією афоризми як правило складаються з двох частин: конкретної думки і підсумкового висновку. *«Не те робить нас вільними, що ми нічого не визнаємо над собою, але саме те, що ми*

вміємо поважати стоїть над нами. Тому що таке повага підносить нас самих ...» (І.В. Гете). У висновку зазвичай дається оцінка думки авторської інтерпретації.

Композиційна двоаспектної афоризму досить часто містить протиріччя, яке зазвичай усувається в самому афоризмі. Афоризм дуже стійкий, кожне слово в ньому займає своє постійне місце, жодне з них не можна ні додати, ні відняти [14, 47]. З цієї причини афоризми дуже важко перекладати на іншу мову. Подібний погляд на афоризм має деяке поширення за кордоном, виправдовуючи в якійсь мірі ту легковажність, яку надають там афоризму. У багатьох зарубіжних країнах допускають, що афоризму властива лише розважальна функція. У науці ще не існує повного переліку лінгвістичних функцій афоризмів. Однак дослідники в лінгвістичній літературі, присвяченій афоризмів, відзначають наступні функції:

- характерологічна, містить опис людей, природи, подій і т.д.;
- дидактична;
- естетична;
- коментуюча;
- оціночна, дозволяє автору яскраво висловити свою оцінку подій;
- експресивна [39, 84].

Афоризми, які створюються як самостійні літературні твори, дуже рідко набувають широкої популярності і масово відтворюються в мові, тобто стають крилатими, і лише в поодиноких випадках втрачають асоціативний зв'язок з ім'ям свого автора, тобто починають використовуватися як прислів'я. Це можна пояснити тим, що для афоризмів як літературних творів характерна, з одного боку, найвища ступінь індивідуалізації (в осмисленні дійсності, її оцінці) і концентрації ідіостилістичних засобів, а з іншого, як правило, відсутність мовного (ситуативного) контексту, що дозволяє співвіднести вислів з певною (типовою або можливою) ситуацією його вживання. Наявність ситуативного

контексту у афоризмів, висловлених в усній формі знаменитою особою в певних обставинах або за широко відомим приводом, істотно підвищує шанси таких висловів увійти до складу крилатих одиниць і навіть прислів'їв.

1.3 Історія афористики

Науково-філософське розуміння афоризмів бере свій початок ще в античному протонаучному раціоналізмі. Перше відоме вживання терміну "афоризм" в його традиційному значенні належить великому давньогрецькому філософу і лікарю, засновнику медицини як науки Гіппократу, який є автором трактату "Афоризми" (V-IV століття до н. е.) [25, 61]. В західноєвропейській думці нового часу науково-філософське розуміння афоризму вперше трактується Френсісом Беконом в його знаменитому "Novum Organum" (1620) та інших філософських працях, а в подальшому знаходить своє концептуальне і емпіричне відображення майже в кожній парадигмі науково-філософського вчення. Найбільш істотними якостями афоризму в даному випадку є його субстанціональне синтезування як способу мислення й мови, точність в поясненні і відображенні фактів дійсності, логічність у визначенні можливих зв'язків між ними, обов'язкове прагнення до істини: "наукові, логічно правильно зроблені дії, мають силу тільки тому, що наука має своє певну побудову і що в ній існує область фактів і узагальнень, наукових, емпірично встановлених фактів і емпірично отриманих узагальнень. Афоризми є однією з найпродуктивніших мовних форм вираження наукової і філософської думки найрізноманітнішої тематики.

Термін «афоризм» відомий ще з глибокої давнини. Особливий розвиток цей жанр отримав в Греції. Широку популярність здобули вислови давньогрецьких мислителів, таких як: Піфагор, Демокріт, Сократ, Платон, Арістотель, Епікур, Епіктет, Плутарх. Давньогрецький вчений Гіппократ називав афоризмами свій медичний трактат про симптоми і діагнози

захворювань, мистецтво зцілення і попередження. Однак є відомості і про ширше використання слова «афоризм» в античній літературі. Крім медичного терміна це слово вже тоді означало сентенцію, гному, мудрий вислів. У XII в. Данте вживав слово «афоризм» тільки в медичному сенсі. У наступні століття афоризми стали зустрічатися в ряді країн в різних науках, особливо в тих, в яких були відсутні методологічні та практичні обґрунтування: в юриспруденції, філософії, політиці, природничих науках [43, 7].

Афоризми в своєму найбільш поширеному розумінні – це жанр літературних висловів як окремих літературно-художніх і публіцистичних творів, а також філософських творів (переважно морально-етичного змісту). Жанр афоризмів в європейській літературі почав розвиватися ще в античності у формі "гном" (виразних, коротких, часто віршованих висловів, зміст яких "знеособлено», не співвідноситься зі своїм автором), "апофегми" (висловів, "вкладених в уста конкретної особи") і "хрій" (висловів, "вкладені в уста конкретної особи при конкретних обставинах") [23, 118]. Однак античні автори, як правило, не створювали книг або збірок своїх власних висловів. Вельми популярним в той час було збирання та інтерпретації висловів відомих людей (державних і політичних діячів, воєначальників, мислителів) [11, 43].

Філософсько-літературне розуміння афоризму перегукується з стародавньою, канонічною, філософською та дидактичною літературою Єгипту, Китаю і Індії, античною філософією і релігією. Його розквіт припав на XVII-XVIII століття, для яких був характерний культ "загального розуму і завершеної форми" , і на кінець XIX – початок XX століття – період заперечення "непохитності" існуючих принципів та законів буття. При такому розумінні афоризму головним в пошуках істотного і універсального в незліченну різноманітність окремих явищ життя є глибоке і всебічне осмислення дійсності з точки зору загальнолюдського або індивідуального (що не менш значимого) духовного досвіду. Афоризм в даному випадку розуміється

як універсальний засіб пізнання і формулювання закономірностей і норм буття людини і природи, в тому числі їх етичної або моральної інтерпретації.

Надалі слово «афоризм» проникало в літератури різних країн різними шляхами. Так в німецькому, іспанською та італійською мовами слово «афоризм» стало збірним для однорідних понять терміном. У французькій мові замість «афоризму» вживалося слово «максима», а саме слово «афоризм» використовувалося тільки в медичній галузі [44, 65]. У Росії термін «афоризм» з'явився в XVIII столітті. Його подвійне значення медичне та літературне відображено в довідковій літературі того часу. Наприклад в першому виданні «Словника Академії Російської (1789) афоризм (афорісм) визначається, як правило « в коротких словах містить багато сенсу »і відноситься як до« іппократових », так і до « повчальних афорисмів ». З початку XIX в. і по теперішній час цей термін вживається в Росії виключно в літературному сенсі і є основним для даного поняття [43, 8].

Розквіт жанру висловів в європейській літературі припадає на середину XVII – друга половина XVIII століття, а також кінець XIX – початок XX століття. У цей період були створені такі широко відомі, що стали класичними зразками літературної афористики, книги висловів, як "Aphorismen" (1764-1799) Георга Крістофа Лихтенберга, "Introduction a la connaissance del 'espit humain" і "Fragments i Reflexions et maximes" (1747) Люка де Клапье Вовенарга, "Produits de la Civilisation perfectionnee. Maximeset pensees. Caracteres et Anecdotes "(1795) Нікола-Себастьяна де Шам-фора, " Bese weisheit. Aphorismen und spruche "(1882-1885) Фрідріха Ніцше, " Коло читання "(1904-1908) і " На кожен день "(1906-1910) Льва Толстого, " Die Spruche und die Widerspruche "(1909) і " Die Literatur und die Luge "(1929) Карла Крауса та ін.

У період Відродження в Західній Європі на зміну релігійних і богословських текстів приходять світська література, в якій жанр афоризму займає гідне місце. Саме в епоху Відродження афористика досягає найвищого

розквіту, в центрі уваги опиняється людина з його необмеженими можливостями. В область афористичної творчості діячів епохи відродження, таких, як Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Еразм Роттердамський, Сервантес, Бокаччо, Шекспір, входили уявлення про людину, його духовне життя, норма поведінки і проблеми соціального устрою. У Франції інтерес до жанру афоризму виник ще в середині XVI ст. Особливою популярністю користувалися афоризми, вислови та максими французького мораліста XVII в. Франсуа де Ларошфуко. Його «Максими і моральні роздуми» були результатом великого життєвого досвіду і представляли цілий кодекс життєвої філософії. В епоху Просвітництва відбулися істотні зміни в понятті «афоризм». Саме в цей час іспанський мислитель і письменник Бальтасар Грасіан затвердив афористику як самостійний жанр в літературі. Видатним майстром афоризмів епохи Просвітництва був німецький письменник і вчений Георг Крістоф Ліхтенберг. Відправною точкою його творчості була різка опозиція до всіх існуючих, священних традиційних суспільних норм і порядкам, які він виставив на суд розуму. Однак його ідеї, як і багатьох німецьких просвітителів, страждали абстрагованістю, знаходилися відсторонь від політичних проблем.

У XVIII ст. широко поширюються афоризми таких відомих французьких і німецьких авторів, як Вольтер, Монтеск'є, Дідро, Кант, Гете, Шиллер. Ніцше, який творив в XIX ст., в Німеччині проголосили «лідером» афористики. Його афоризми властиві крайньою парадоксальністю, індивідуалізмом і ірраціоналізмом.

Спочатку XX ст. афористична думка набула особливої літературної витонченості і досягла великого культурного значення, потім зміст і стиль афоризмів все більше устатковується. Авторами афоризмів стають актори, кінорежисери, музиканти, політики, бізнесмени та інші популярні персони, а джерелами - усні виступи, інтерв'ю, анекдоти і т.д. [15,239].

Погляд на афоризм як самостійний об'єкт лінгвістики почав активно розвиватися в другій половині ХХ століття в зв'язку з оформленням фразеології як самостійної мовознавчої дисципліни. Традиційно афоризми, які відтворюються в мові (насамперед прислів'я і крилаті вислови), або виключали з системи мови як "екстралінгвальний" феномен (устатковані мовні звороти, зміст яких формується за межами внутрішньомовних семантичних категорій і ознаки відтворюваності "неможливо пояснити в термінах рівневого моделювання" або, навпаки, включали в корпус фразеологічних одиниць мови як "фразеологічні вирази", "стійкі вирази", "кліше" [39, 103]. Однак між "фразеологічними виразами", "стійкими виразами", з одного боку, і іншими типами фразеологізмів, з іншого, є вельми суттєва різниця: перші є знаками ситуацій або певних відносин між реаліями і тому еквівалентні реченням, тоді як інші передають тільки одне поняття, тобто рівнозначні словами. Це зумовило спочатку виділення афоризмів в особливу категорію в складі фразеологічних одиниць – так звану "афористичну фразеологію, а в подальшому і спроби їх опису в мовознавстві не в термінах фразеології.

Історія афористики Англії та Америки має багато спільного. У порівнянні з афористикою Німеччини і Франції, афористика Англії і Америки в ХХ ст. отримала менший розвиток. Відносно афористичній термінології, прийнятої в цих країнах, можна сказати, що терміни «англійський афоризм» і «американський афоризм» не має чітких контурів і ґрунтовних теоретичних робіт в цьому напрямку [35, 48]. На даний час в обох країнах майже не з'являється книг відокремлених афоризмів, а також не значна кількість наукових праць про афоризми, але добре поставлена робота по створенню збірок афоризмів. Англійській афоризм тяжіє, з одного боку, до моралістичної повчальності (Ф. Бекон, Дж. Раскін), з іншого – до аморалістичної парадоксальності (О. Уайльд, Б. Шоу). У формі парадоксу оголюється до кінця естетична структура афоризму (контрастне поєднання понять) і одночасно

розкладається її естетичний зміст, оскільки афоризм будується вже не на припущенні про вічні, монументальні закони буття і мислення, але на несподіваному, ефектному відстороненні і спростуванні їх, причому в грі протилежностей втрачаються грані добра і зла, істини і брехні.

Великий внесок в англійську афористику внесли такі найбільші письменники-мислителі, як Бернард Шоу, Гілберт Кіт Честертон і Оскар Уайльд, що творили на рубежі XIX-XX століть. Їх афоризми властиві парадоксальністю і не звичністю форми. Бернард Шоу є переважно автором вступних афоризмів, що відрізняються парадоксальністю форми. Не випадково Ф. Енгельс, цінував талант Шоу, назвав його «парадоксальним письменником». Афоризми Шоу властиві незвичайністю, розбіжністю з засадами буржуазного суспільства і їх різкою критикою. Шоу сам заявляв: «... парадокси – ось єдина правда»; і що «на щастя, для правди є віддушину: те, про що забороняється говорити насправді, можна сказати в жарт» [10, 443]. Великим майстром афоризму був Гілберт Кіт Честертон, який легко і майстерно вплітав афоризми в свої оригінальні есе. Як і Шоу, афоризми він підносив найчастіше в парадоксальній формі, використовуючи її для залучення уваги читачів до старих, але вічних істин. Слід зазначити, що в період творчості цих письменників в Англії, після появи вишукано красивих парадоксів О. Уайльда, спостерігалось особливо сильне захоплення парадоксом. Афористам того часу доводилося проявляти навіть відому мужність у відстоюванні «прописних істин», як іменували афоризми їх противники [39, 158]. Афоризми Честертонів відображають його негативне ставлення до звичаїв і законів буржуазного суспільства, але в той же час вони в своїй більшості носять оптимістичний колорит. Він пише: *«Я знав, що світ смертний, але завжди думав, що він скінчиться щонайменше трубним гласом, а ніяк не схлипуючи. І справді виходить якась фантасмагорія: старі невтомно танцюють і заразливо регочуть, тоді як молодь похмура і сумна»*; *«... життя і тепер, як і в усі часи,*

– *бесцінний дар; довести це можна, приставивши револьвер до голови песиміста»; «... більшість сучасних філософів ... готові пожертвувати щастям заради прогресу, тоді як тільки в щасті і полягає сенс будь-якого прогресу» [21, 132].*

1.4 Функціонування афористичних одиниць в тексті

Поняття "афористичний текст" може тлумачитися: (1) як вислів (в тому числі і стійкий вираз), в якому виражається узагальнена і закінчена думка (в цьому випадку сам афоризм розглядається як окремий текст і вид тексту), (2) як будь-який текст, в якому містяться афоризми (і індивідуально-авторські, і широкого поширення) [39, 86]. Індивідуально-авторські афоризми, по загальноприйнятій думці, як і мовні афоризми, і разові цитати афористичного характеру, "вводяться" в текст, обумовлюючи тим самим його "афористичність", під якою зазвичай розуміється просто "насиченість мови афоризмами" [32, 24].

Генералізовані висловлювання, що згадуються на письмі, можуть поділитися на дві основні групи: вільно сформульовані в мові та залежні від своєї інтерпретації від мовної ситуації і контексту, та відтворювані, контекстно незалежні – паремії [20, 11]. До групи паремних висловлювань належить, у тому числі афоризми. Афоризми – висловлювання, що виражають в лаконічній формі загально-завершену думку, використовуються як в письмово-літературній, так і в побутовій лексиці і особливо вирізняється з-поміж генералізованих висловлювань своїм потенціалом мовного впливу. Афоризм уявляє собою не просто коротко сформульовану думку, а й являється категоричним висловлюванням на важливу для даного соціуму філософську, естетичну, психологічну, моральну тему. Зміст афоризму як генералізованого висловлювання є результатом перемикання уваги мовця з особового на загальне. Афоризм визначається як висловлювання, що виражає деяку думку

стисло та переконливо. В одному з тлумачних словників сучасної англійської мови наведено наступне визначення афоризму: «Aphorism – short, wise saying; maxim» [36, 35]. Термін *maxim* – синонім, за допомогою якого визначається афоризм в даному словнику означає «короткий вислів, що формулює моральні, життєві правила в лаконічній та чіткій формі». Він походить від латин. *Maxima sentential* – вищий принцип. Це означає, що зміст максими, а отже, і афоризму, завдяки особливій формі та наявності буквального та переосмисленого плану змісту, виражається судження про найбільш важливі не тільки для окремої людини, але й для суспільства в цілому явища і поняття [5, 40]. У логіці афоризмам, як і всім генералізованим висловлюванням відповідає стверджувальним і заперечним судженням, проте афоризми, як використовані в мові паремії, чк правило, характеризуються образами та наявністю другого плану, наприклад: «*Hell has no fury like a woman scorned*». Афоризми широко використовуються в аргументуючій усній та письмовій творчості.

В категоріально-граматичному аспекті афоризми, приказки та прислів'я об'єднує ознака гномічності. Термін «гномічний» (англ. Gnostic, Aphoristic present, Gnostic present, generic time) – афористичний, ахронистичний позначає також використовуваний в висловах, приказках і т. д. [42, 97].

В словнику лінгвістичних термінів кратко згадується даний афористичний, гномічний, розширений час – позачасове значення теперішнього часу, що не заперечує його основне значення, так як воно включає и момент мовлення. В силу цього афоризми і прислів'я як гномічні одиниці репрезентують явище (дію, процес) як позачасове, як загальне правило, загальна істина. Це значення присутнє не тільки в афоризмах і прислів'ях, але й в приказках, повчання і т. д. Серед одиниць паремічного корпусу мови афоризм найбільш споріднений з прислів'ям [26, 71]. У змістовому відношенні характеризуються: на ряду з прямим планом, точно відповідаючи значенню слів що входять в них, вони мають алегоричний план, який належить тлумаченню.

Узагальнення характерне для такого мисленнево-мовленнєвого процесу, коли суб'єкт намагається сформулювати уявлення про новий сприймаємий об'єкт як про цілий на основі окремих, конкретних фрагментів спостережуваного об'єкта\ситуації. Це когнитивна функція узагальнення [19, 7].

Формування узагальненого змісту афоризмів на логіко-змістовному та функціонально-граматичному рівнях відповідає генеричній референції мовця. Однак незважаючи на недостатню вивченість і неоднозначність тлумачення поняття афоризму практично не викликає сумніву те, що його форма в значній мірі визначається прагненням дати стисле і в той же час зрозуміле визначення предмета мовлення [17, 107]. Афоризм як мудрий вислів відомої і шанованої особи також прислів'я і приказка в яких фіксується багато віковий досвід народу, в мові можуть виступати як самостійні короткі вислови повчального характеру. Подібні висловлювання коментуються в працях дослідників в плані таких якостей, як особлива чіткість і лаконічність форми, узагальненість і дидактичність змісту, значимість укладеної культурної інформації [40, 67]. Наявність в культурно-мовному фонді афоризмів і його подібних явищ: прислів'я, приказки, загадки, цитати, крилаті вирази, що неодноразово відтворюються в мовному побуті, є універсальним проявом будь-якої лінгвокультури. Їх здатність переконувати робить їх вельми привабливим об'єктом вивчення як з точки зору лінгвокультурології, так із точки зору лінгвістики, риторики і теорії художньої мови.

Афоризми, приказки, прислів'я подібні фразеологізмам, так як добре запам'ятовуються і зазвичай відтворюються з повним збереженням форми. Це дозволяє розглядати як ті так і інші в якості фразеологічних засобів мови. До афоризмів близькі крилаті висловлювання, а також прислів'я та приказки – відтворювальні одиниці мови [29, 20]. Один з можливих підходів до вивчення афоризмів полягає в тому щоб зіставити їх як паремії з аналогічними їм явищами: прислів'ями та приказками. Це порівняння може вживатися як в

змістовному, так і в формальному і формально-змістовному планах. У структурно-граматичному аспекті афоризми – це закінчені висловлювання, структурно організовані як речення. Але в деяких дослідженнях сучасної фразеології при спробах систематизації лексико-фразеологічних одиниць відзначається, що афоризми аналогічні, але не ідентичні фразеологізмам. У формальному відношенні серед одиниць паремійного корпусу виділяються широко-форматні та малоформатні знаки. Афоризми відносять до числа малоформатних знаків. За формою афоризм представляє собою речення, але може фігурувати як текст. В художньому тексті він може бути включений до складу іншого речення, або виступати як самостійна сверхфразова єдність.

Літературні афоризми розглядаються в лінгвістиці (так само, як і в літературознавстві) як тексти незалежно від того, є вони окремими літературними творами або функціонують в творах більшого, ніж афоризм обсягу (байки, драми, роман та ін.), за винятком тих афоризмів, сенс яких в тій чи іншій мірі контекстуально обмежений (може неадекватно інтерпретуватися поза контекстом). Однак якщо індивідуально-авторський афоризм виникає не у вигляді окремого тексту, а як компонент змістовної і композиційно-синтаксичної структури літературного твору, то він може розглядатися тільки як потенційний текст. Актуалізація індивідуально-авторського афоризму як окремого тексту можлива лише поза контекстом його походження, в якому зміст і структура афоризму ще знаходяться в стадії свого формування (тобто допускається, що він ще чи взагалі не здатний функціонувати поза контекстом свого походження в тій же формі і з тим же змістом).

В теорії літератури традиційно пропонується розрізняти власне "афоризми" як самостійний вид словесної творчості і висловлювання, що витягнуті з певного контексту (як правило, з промови літературного героя). Останні в термінах поетики нерідко взагалі не кваліфікуються як "афоризми", оскільки "характеризують індивідуальність даної діючої особи" (тобто, як це

зазвичай розуміється, "не мають прямого і загального сенсу") і "не сумісні з цілісним світоглядом письменника" [45, 43]. Наприклад, в п'єсі М. Горького "На дні" (1902) відомі слова Сатіна «Людина ... це звучить гордо» є надемпіричним узагальненням (що сприяло їх відриву від контексту і широкого вжитку в російській мові як крилатого виразу).

Подібний диференційований підхід до кваліфікації афоризму як об'єкту літературознавчого аналізу відрізняється внутрішньою суперечливістю, оскільки інакше доведеться визнати, що один і той самий вислів може одночасно і бути афоризмом, і не бути їм тільки в залежності від того, вжито воно, відповідно, в мові автора або героя, і / або від того, яке смислове навантаження воно несе в змістовному контексті даного твору. У свою чергу, розмежування афористичних висловів на "несумісні" і "сумісні", за словами М.М. Епштейна, "з цілісним світоглядом письменника" не може не залишатися принципово суб'єктивним, оскільки дуже часто автор висловлює свої узагальнення устами будь-якого героя (зазвичай ніяк не експлікуючи цього і / або прямо не визнаючи останнього своїм однодумцем), особливо в тих випадках, коли письменник ховається під маскою автора-ововідача, а також, коли відсутні будь-які достовірні джерела інформації про історію створення твору і / або власне авторська оцінка його ідейно-філософського змісту [45, 43]. Так, згаданий вище крилатий вираз «Людина – це звучить гордо», приписувана вітчизняною філологічною традицією поглядам самого М. Горького, не тільки є цитатою з драматичного твору, в якому за визначенням немає місця прямої експлікації авторської позиції. З огляду на внутрішньо-суперечливий характер поглядів М. Горького в різні періоди його творчості, а також суто пропагандистський характер соціалістичної літературної критики в освітленні одного з найвідоміших творів класика радянської літератури і основоположника методу соціалістичного реалізму, сумніви в об'єктивності

традиційної інтерпретації ідеологічного авторства цього виразу (на момент створення п'єси) стають цілком обґрунтованими.

У зв'язку з розумінням будь-якого неprecedентного афоризму як тексту виникає проблема "необхідності, допустимості і можливості видозмінювати авторський текст" афоризму при його "витягах" з контексту, а також того, якими мають бути зміни, щоб неминуча "переробка авторського твору" мала більш-менш коректний характер [27, 62].

Проте вже сама по собі постановка такого питання є не цілком коректною, оскільки тут не враховується той очевидний факт, що в подібних випадках дослідник має справу не з афоризмом як "текстом в тексті" в буквальному сенсі слова (тобто з абсолютно структурно автономним неprecedентним афоризмом, ніяк формально не пов'язаним з авторським контекстом і тому не вимагає ніяких трансформацій при своєму вживанні в інших контекстах або у вигляді самостійного твору), а з афоризмом як одиницею мови, яка сама по собі "ще не текст".

Відповідно, невірна і та думка, що індивідуально-авторські афоризми, створені у вигляді окремого тексту, здатні "вводитися" в контекст свого походження (першого вживання). Вводити афоризм в текст взагалі можливо тільки принципово "другим" вживанням, а це значить, що якщо не широко поширений, то хоча б один раз вже фіксований або в мові того, хто говорить чи пише (як, якщо можна так висловитися, стройову одиницю ідіолекту). Загалом очевидно також і те, що афоризм індивідуально-мовного походження можливо з контексту його авторського вживання тільки "виділити", як можна вільно виділити будь-який афоризм з будь-якого контексту його використання. Тому сама по собі проблема видозміни афоризму при його вилученні з авторського контексту – це, по суті, проблема визначення та опису структурної парадигми афористичних висловлювань (системи можливих способів структурних трансформацій афоризму в мові) і встановлення критеріїв структурної

цілісності афоризму як одиниці мови [18, 84]. Відносно ж афоризму саме як "тексту" питання про його цілісності при можливому вилученні з авторського контексту виникає лише в тих випадках, коли афористичний вислів функціонує в ньому як інтертекст і може бути вилучений з контексту без яких небудь структурних і / або семантичних видозмін, однак без знання контексту (ситуації вживання) може інтерпретуватися неадекватно.

Текст набуває афористичності (тобто стає афористичним) в результаті його афоризації. Під афоризацією тексту (і мови взагалі) слід розуміти процес наповнення його універсальним (афористичним), вмістом за допомогою спеціальних засобів мови. Можна виділити два основних способи афоризації.

1. Вживання афоризмів, авторство яких не належить тому, хто говорить, а характер їх відтворення може бути як масовий (прислів'я, крилаті вирази і інші стійкі афористичні фрази), так і індивідуальний (усі не клішованні цитати, а також ті, що вийшли з активного вживання загальномовні афоризми), включаючи їх узуальні і індивідуально-мовні модифікації.

2. Використання в якості одного з мовних засобів вираження думки висловлювань узагальненої (генералізованої) семантики, або так званих "універсальних" (афористичних), але не відтворюваних в мові, а відтворюваних в ній (оказіональних).

Оказіональні афоризми істотно відрізняються від не okazіональних насамперед за своїми функціонально-стилістичними характеристиками. Оказіональні афоризми виступають у мові як спеціальний мовний засіб вираження інформації, який не має референтного зв'язку з подієвою (фактологічною) реальністю і отриманої в результаті суб'єктивного узагальнення об'єктивної дійсності самим мовцем на основі попереднього сукупного індивідуального і / або загальнолюдського теоретичного і практичного досвіду. Всі афоризми не okazіонального характеру інформативно і / або експресивно узагальнюють зміст тексту (виступають одним із засобів

суб'єктивної модальності), а також використовуються або з метою стилістичного забарвлення мови, або тільки "до слова", для прикраси, розкриття мови (так звана "орнаментальна функція"). В останньому випадку стосовно мовних афоризмів (перш за все прислів'я) правомірно говорити про їх "цитовання", тобто вживанні прислів'я у мові як фольклорного тексту, коли вони не відтворюються як мовні одиниці, а "виконуються" як і всі інші твори усної народної творчості, втрачаючи тим самим свої функції мовної одиниці (випадаючи на якийсь час, якщо можна так висловитися, з пареміологічних підсистем мови). У зв'язку з цим розширюється розуміння феномену "афористичності (мови)" не тільки як чисто кількісного показника насиченості її афоризмами (що точніше визначити як "ступінь афористичності"), але і як якісної характеристики тексту за способом його афоризації ("якості афористичності") [9,58].

Ступінь афористичності тексту не визначається вживанням в ньому афоризмів тільки в їх класичній формі (як змістовно і структурно автономних текстів), вони часто піддаються в промові різноманітним структурно-семантичним трансформаціям. Мовні афоризми так само, як слова і фразеологізми, мають парадигми форми свого вживання [30, 25]. Оказіональні афоризми ізоморфні за структурою і способами функціонування і також "мають парадигми", з тією різницею, що якщо функціонування афоризмів як одиниць мови обумовлено наявністю реально діючої системи їх парадигматичних форм, то для немовних (мовних) афоризмів та чи інша їх функціонально актуалізована трансформація (абстрагуючись від її контекстуального походження) виявляється одна з можливих форм (а для оказіональних єдиною-можливою формою) існування даного афоризму взагалі. Слід зазначити, що оказіональні афоризми функціонують у мові (особливо в художній, де вони в основному і зустрічаються) переважно в парадигматичних формах. Це обумовлює

можливість високого ступеня афористичности художнього тексту при видимій "відсутності" самих афоризмів.

За прихованої афоризації тексту ступінь його афористичності (насиченість тексту афоризмами) прямо пропорційна якості його афористичності (вживання оказіональних або неоказіональних афоризмів в тій чи іншій їх формі - трансформованої або нетрансформованої). Особливістю функціонування афоризмів в літературній мові дозволяють говорити про виділення в стилістичній системі мови такий різновид індивідуально-мовного стилю, як "афористичний стиль". Його диференціальною ознакою виступає ступінь афористичності мови, а інтегральною – якість її афористичності, яка визначається в залежності від того чи іншого способу афоризації даного тексту. Спосіб ж прихованої афоризації мови можна вважати основним засобом створення афористичного стилю в мові художньої літератури.

Афоризми, як відомо, – це і "самостійний вид словесної творчості", і "висловлювання, витягнуті з певного літературного контексту" [45, 43]. Афоризм є специфічним типом тексту, основна функціональна особливість якого полягає в тому, що "один і той же афоризм може виступати як самостійний мовленнєвий твір і як мікротекст – складова частина макротексту" [16, 61]. При цьому більшість афоризмів створюються не як самостійні твори, а вживаються в текстах неафористичних творів. Такого роду афоризми можна розглядати тільки як "потенційний текст", актуалізація якого як власне тексту можлива лише поза авторським контекстом його вживання, в якому зміст і структура афоризму ще знаходяться в стадії свого формування. У зв'язку з цим виникає проблема вилучення афоризму з контексту і пов'язаних з цим можливих змістовних і структурних змін афористичного висловлювання. Сенс афоризму повинен "виходити за межі контексту", бути "вільним від ситуативних і контекстуальних обмежень", носити надтекстовий характер [27, 61]. Структурно ж афоризм по-різному вбудовується автором в текст, часто

трансформується. Щоб виділити афоризм з тексту необхідно, по-перше, правильно визначити межі афористичного вислову, а по-друге, правильно вибрати форму актуалізації афоризму поза авторського тексту.

Не всі індивідуально-авторські афоризми піддаються в тексті семантичним і / або структурним модифікаціям. Багато афоризмів змістовно і формально не залежать від контексту, можуть виділятися з нього вільно, без будь-яких змін своєї семантики і лексико-граматичної структури. Такі афоризми при своєму виділенні з тексту, як правило, не порушують його змістовної і формальної цілісності (хоча і утворюють лакуни різного ступеня значимості в загальній канві оповідання або міркування), а це означає, що їх можна кваліфікувати як автономні по відношенню до контексту [7, 24].

Абсолютно автономні афористичні висловлювання порівняно нечасто використовуються в літературних творах через свій яскраво виражений надтекстовий характер, оскільки з усіх різновидів вступних афоризмів вони найбільш близькі до відокремленим афоризмів, в яких концентруються основні властивості афористики як жанрової форми словесної творчості. "Змістова основа афористики – все людське життя в її кінцевому підсумку і виведення, а не окремі спостереження або переживання, тому судження в афористиці не входять до конкретних (епічних або ліричних) образів подій або настроїв, але набувають самодостатній, зверхемпіричний і надемоційний сенс, вільний від ситуативних і контекстуальних обмежень" [45,43].

Афоризми, автономність яких в тексті змістовно і / або формально обмежена, можна кваліфікувати як відносно автономні. Самі по собі вони, як і абсолютно автономні афоризми, семантично і структурно не залежать від контексту (зберігають свою ідентичність при введенні автором в текст), але при своєму виділенні з тексту деформують його в різному ступені, залишаючи після себе смислові лакуни і / або синтаксично незаповнені конструкції. Щодо автономних афоризмів слід відрізнити від контекстуально обумовлених

афоризмів, які, за висловом М.М. Епштейна, не мають "прямий і загальний сенс", виражають індивідуалізований погляд на дійсність (належать, як правило, не автору, а герою, чиї узагальнення носять суто приватний характер) або, що застосовуються тільки до даної ситуації (поза її набувають іншого сенсу або взагалі безглузді). Синтаксично вільні відносно автономні афоризми вводяться автором в текст так само, як і абсолютно автономні афоризми, проте на відміну від них змістовно пов'язані з контекстом. Наявність такого зв'язку маркується в тексті різними мовними засобами.

Синтаксично невідільні відносно автономні афоризми складають більшість автономних афористичних одиниць, що вводяться автором в текст так само, як і абсолютно автономні афоризми, проте на відміну від них пов'язані з контекстом змістовно і синтаксично. Змістовний зв'язок з контекстом і способи введення в текст у синтаксично невідільних відносно автономних афоризмів такі ж, як і у синтаксично вільних. Синтаксична несвобода афоризму проявляється в неможливості його виділення в мові без порушення її граматичної структури (при цьому синтаксична структура самого афоризму залишається незмінною). Синтаксично невідільні афоризми є частиною складних речень з безсполучниковим і сполучниковим зв'язком і вступають з іншими предикативними частинами в сурядні і підрядні відносини з різною продуктивністю, яка залежить від способу введення афоризму в контекст. Безсполучниковий зв'язок між афоризмом та іншими предикативними частинами складного речення зустрічається менше, ніж сполучниковий, і характеризується переважно сурядними відносинами, ніж підрядними (яких не зафіксовано жодного випадку). Найчастіше афоризм вбудовується в складне речення за допомогою безсполучникового зв'язку в постпозиції.

Близькість кількісних параметрів продуктивності різних способів введення афоризму в текст за допомогою безсполучникових і сполучникових зв'язків можна пояснити вторинною роллю зв'язків в синтаксичній структурі

складного речення з афоризмом, які використовуються не стільки як граматичні засоби, скільки в якості маркерів певних семантичних (сміслових) відносин між предикативними частинами. Цим обумовлено і превалювання сурядних відносин, яких і в безсполучникових, і в сполучникових реченнях з афоризмами, більш ніж в десять разів більше, ніж підрядних, що вимагають обов'язкової наявності підрядного зв'язку як головного засобу синтаксичного зв'язку.

Висновки до 1 розділу

Афоризм як унікальний вербальний засіб і продукт пізнання дійсності за допомогою узагальнення її окремих приватних явищ і різноманітних зв'язків між ними з давніх часів широко використовується в багатьох сферах духовного і соціального життя людини. Афоризми поширені в мові фольклору та художньої літератури, релігійних і філософських творів, в сфері науково-технічної комунікації, юридичних і публіцистичних текстах, в ораторській та повсякденній мові.

Афоризм можна кваліфікувати як мовний жанр – стійкий тип висловлювання, якому притаманні свій зміст (нереферентне узагальнення дійсності), стилістичне оформлення (лаконічність форми вираження думки), композиційна побудова (закінчене висловлювання, синтаксично-еквівалентне речення), мовне функціонування (діалог пізнавального або повчального характеру) і т. д. Афоризми в своєму найбільш поширеному розумінні – це жанр літературних висловів як окремих літературно-художніх і публіцистичних творів, а також філософських творів (переважно морально-етичного змісту).

Афоризм має кілька визначальних властивостей. Перша ознака афоризму – глибина думки, яка прагне до істини, – його найважливіша ознака. Головне в ньому те, що його автор, торкаючись великої, серйозної проблеми, дуже хоче передати людям вірний, з його точки зору, погляд на неї.

Він також характеризується узагальненням, стислістю, завершеністю та відточеністю думки.

Літературні афоризми розглядаються в лінгвістиці (так само, як і в літературознавстві) як тексти незалежно від того, є вони окремими літературними творами або функціонують в творах більшого, ніж афоризм обсягу (байки, драми, роман та ін.), за винятком тих афоризмів, сенс яких в тій чи іншій мірі контекстуально обмежений (може неадекватно інтерпретуватися поза контекстом). В теорії літератури традиційно пропонується розрізняти

власне "афоризми" як самостійний вид словесної творчості і висловлювання, що витягнуті з певного контексту (як правило, з промови літературного героя).

Текст набуває афористичність (тобто стає афористичним) в результаті його афоризації. Під афоризацією тексту (і мови взагалі) слід розуміти процес наповнення його універсальним (афористичним), вмістом за допомогою спеціальних засобів мови. Можна виділити два основних способи афоризації.

Вживання афоризмів, авторство яких не належить тому, хто говорить, а характер їх відтворення може бути як масовий (прислів'я, крилаті вирази та інші стійкі афористичні фрази), так і індивідуальний (все не клішовані цитати, а також вийшли з активного вживання загальномовного афоризми), включаючи їх узуальні і індивідуально-мовні модифікації.

Використання в якості одного з мовних засобів вираження думки висловлювань узагальненої (генералізованої) семантики, або так званих "універсальних" (афористичних), але не відтворюваних в мові, а відтворюваних в ній (оказіональних).

З найдавніших часів афоризми завдяки своїй універсальності були популярні і супроводжувалися усіма цивілізаціями світу. Відомі найдавніші зразки написаних в афористичній формі творів, створені в Стародавньому Єгипті на початку третього тисячоліття до нашої ери. Афористичними пам'ятками багаті також і інші цивілізації Сходу. Жанр афоризму був популярний і в Стародавній Греції, а пізніше – в Стародавньому Римі. Великий внесок в англійську афористику внесли такі найбільші письменники-мислителі, як Бернард Шоу, Гілберт Кіт Честертон і Оскар Уайльд, що творили на рубежі XIX-XX ст. Їх афоризмам властиві парадоксальність і незвичність форми.

РОЗДІЛ 2.

СТРУКТУРНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ АФОРИЗМІВ

2.1 Лексико-семантичні особливості англійських афоризмів

Афоризми є сховищем і каталізатором людської думки, інтелектуальним надбанням нації і людства в цілому. Вони являють собою закінчену думку, виражену в гранично стислій формі. Афоризми поглиблюють наші знання про історію, культуру та побут народу, відображаючи картину світу, як всього людства, так і певного етносу, його духовні та матеріальні цінності. Композиційно афоризми відносяться до нестандартних текстів через відсутність в них заголовків, структурного поділу на розділи і частини. Невеликі за розміром, стилістично компресированні авторські вислови становлять собою групу текстів, іменованих текстами малого жанру. Семантичний аналіз передбачає вивчення значення мовної одиниці. Дослідження семантичних особливостей афоризмів побудовано з урахуванням аналізу їх лексики і загального значення. Структурні ознаки афоризму характеризують його будову, внутрішню і зовнішню форму своєрідний каркас, оболонку для смислового змісту. Стійкість афоризму передбачає його регулярне відтворення в мові в незмінному вигляді, зі збереженням всіх компонентів і порядку їх слідування. Ознака інтертекстуальності полягає в тому, що афоризми, як правило, вдало влітаються в канву інших текстів і самі нерідко містять відсилання до інших текстів. Наявність конкретного автора означає, що авторство афоризму достеменно відомо і зафіксовано в матеріальних джерелах. Закінченість афоризму полягає в його смисловий і структурний цілісності. Ознака стислості афоризму полягає в тому, що більшість афоризмів характеризується невеликим об'ємом і, як правило, один афоризм являє собою одне речення, хоча, звичайно,

бувають і вийнятки. Експресивність афоризму полягає в його особливій виразності, яка досягається за рахунок використання яскравих мовних форм. Легко запам'ятованна форма афоризму визначається його особливістю ритміко-інтонаційної форми; це згодом впливає і на його вжиток.

Будучи формою надання і передачі практично значимої інформації і маючи прагматичний зміст, мова афоризму відрізняється рядом лексико-семантичних особливостей. Перш за все, він повинен бути зрозумілим і доступним для сприйняття простої людини, тому в мові афоризмів широко поширені, загальновідомі слова займають переважну позицію. До загальноживаних відносяться слова, використання яких вільне, необмежене. Це такі лексеми як:

– **art:**

You use a glass mirror to see your face; you use works of art to see your soul (B. Shaw);

It is the spectator, and not life, that art really mirrors (O. Wilde);

– **beauty:**

Money is the most important thing in the world. It represents health, strength, honor, generosity and beauty as conspicuously as the want of it represents illness, weakness, disgrace, meanness and ugliness (B. Shaw);

Beauty is the only thing that time can not harm. Philosophies fall away like sand, creeds follow one another, but what is beautiful is a joy for all seasons, a possession for all eternity (O. Wilde);

– **to believe:**

The liar's punishment is not in the least that he is not believed, but that he can not believe anyone else (B. Shaw);

The old believe everything, the middle-aged suspect everything, the young know everything (O. Wilde)

– **children:**

I am afraid we must make the world honest before we can honestly say to our children that honesty is the best policy (B. Shaw);

Children begin by loving their parents; as they grow older they judge them; sometimes they forgive them (O. Wilde);

– **dangerous:**

Beware of false knowledge; it is more dangerous than ignorance (B. Shaw);

A little sincerity is a dangerous thing, and a great deal of it is absolutely fatal (O. Wilde);

– **education:**

A fool's brain digests philosophy into folly, science into superstition, and art into pedantry. Hence University education (B. Shaw);

Education is an admirable thing, but it is well to remember from time to time that nothing that is worth knowing can be taught (O. Wilde);

– **to forgive:**

Beware of the man who does not return your blow: he neither forgives you nor allows you to forgive yourself (B. Shaw);

Always forgive your enemies; nothing annoys them so much (O. Wilde);

– **life:**

Alcohol is the anesthesia by which we endure the operation of life (B. Shaw);

Life is not governed by will or intention. Life is a question of nerves and fibres and slowly built-up cells, in which thought hides itself and passion has its dreams (O. Wilde);

– **love:**

First love is only a little foolishness and a lot of curiosity: no really self-respecting woman would take advantage of it (B. Shaw);

The mystery of love is greater than the mystery of death (O. Wilde)

– **man:**

The man who listens to reason is lost: reason enslaves all whose minds are not strong enough to master her (B. Shaw);

I sometimes think that God in creating man somewhat overestimated his ability (O. Wilde)

– **money:**

Money is the most important thing in the world. It represents health, strength, honor, generosity and beauty as conspicuously as the want of it represents illness, weakness, disgrace, meanness and ugliness (B. Shaw);

When you are young you think money is the most important thing in life. When you are old, you know it (O. Wilde);

– **marriage:**

Marriage is popular because it combines the maximum of temptation with the maximum of opportunity (B. Shaw);

The proper basis for marriage is a mutual misunderstanding (O. Wilde);

– **mistake:**

Attention and activity lead to mistakes as well as to successes; but a life spent in making mistakes is not only more honorable but more useful than a life spent doing nothing (B. Shaw);

Experience is simply the name we give our mistakes (O. Wilde);

– **nation:**

Great Britain and the United States are nations separated by a common language (B. Shaw);

Discontent is the first step in the progress of a man or a nation (O. Wilde);

– **people:**

Most people do not pray; they only beg (B. Shaw);

Most people are other people. Their thoughts are someone else's opinions, their lives a mimicry, their passions a quotation (O. Wilde);

– **person:**

Do you know what a pessimist is? A person who thinks everybody as nasty as himself, and hates them for it (B. Shaw);

I like persons better than principles, and I like persons with no principles better than anything else in the world (O. Wilde);

– **prison:**

The first prison I ever saw had inscribed on it CEASE TO DO EVIL: LEARN TO DO WELL; but as the inscription was on the outside, the prisoners could not read it (B. Shaw);

Home is the girl`s prison and the woman`s workhouse (B. Shaw);

– **success:**

The secret to success is to offend the greatest number of people (B. Shaw);

Anyone can sympathise with the sufferings of a friend, but it requires a very fine nature to sympathise with a friend's success (O. Wilde);

– **woman:**

If a woman rebels against high-heeled shoes, she should take care to do it in a very smart hat (B. Shaw);

Twenty years of romance makes a woman look like a ruin; but twenty years of marriage make her something like a public building (O. Wilde);

– **world:**

The people who get on in this world are the people who get up and look for the circumstances they want and if they can't find them, make them (B. Shaw);

To live is the rarest thing in the world. Most people exist, that is all (O. Wilde);

– **young:**

Youth is wasted on the young (B. Shaw);

I am not young enough to know everything (O. Wilde).

Тематично вони вкрай різноманітні і охоплюють багато сторін життя людини – сімейні відносини, освіту, виховання, довіру, успіх, мистецтво і т. д.

В афоризмах активно використовуються синоніми, тому нерідко близькі поняття передаються в різних текстах різними словами. Як відомо в основі синонімії лежить близькість однорідних одиниць. У мові афоризмів зустрічаємо, наприклад, такі номінації як:

– **people, society, nation:**

People who say it cannot be done should not interrupt those who are doing it (B. Shaw);

Wealthy people who have no convictions are more dangerous in modern society than the poor women who have no morals (B. Shaw);

Great Britain and the United States are nations separated by a common language (B. Shaw);

– **man, person:**

If history repeats itself, and the unexpected always happens, how incapable must Man be of learning from experience (B. Shaw);

Love is the gross exaggeration of the difference between one person and everyone else (B. Shaw);

– **to live, to exist:**

To live is the rarest thing in the world. Most people exist, that is all (O. Wilde);

– **reproach, blame:**

There is luxury in self-reproach. When we blame ourselves, we feel no one else has a right to blame us (O. Wilde);

– **dangerous, fatal:**

A little sincerity is a dangerous thing, and a great deal of it is absolutely fatal (O. Wilde);

– **woman, female:**

If a woman cannot make her mistakes charming she is only a female (O. Wilde);

– **fully, entirely, completely:**

There are moments when one has to choose between living one's own life fully, entirely, completely, or dragging out some false, shallow, degrading existence that the world in its hypocrisy demands (O. Wilde).

Кожен з членів синонімічного ряду уточнює, доповнює, розширює загальне для всіх одиниць ряду значення.

Поряд з синонімією ще одним видом семантичних відносин лексичних одиниць є антонімія. Слова з протилежним значенням розвивають стійкі семантичні зв'язки, утворюючи пари і мікросистеми лексичних одиниць. У мові афоризмів антонімічні відносини позначені найбільш яскраво, тому що багато афоризми носять характер протиставлення. наприклад:

– **men – women, man – woman:**

Women are never disarmed by compliments. Men always are. That is the difference between the sexes (O. Wilde);

Men always want to be a woman`s first love – womenlike to be a man`s last romance (O. Wilde);

Men know life too early; women know life too late – that is the difference between men and women (O. Wilde);

Marriage is an alliance entered into by a man who can`t sleep with the window shut, and a woman who can`t sleep with the window open" (B. Shaw);

Women are pictures, men are problems (O. Wilde).

– **love-hate:**

If you begin by sacrificing yourself to those you love, you will end by hating those to whom you have sacrificed yourself (B. Shaw);

– **first-last:**

Men always want to be a woman`s first love -women like to be a man`s last romance (O. Wilde);

Слід розрізняти два види протилежності. Контрарна – виражається видовими поняттями, між якими є проміжний компонент:

– **old – young:**

When you are young you think money is the most important thing in life. When you are old, you know it (O. Wilde);

– **early – late:**

Men know life too early; women know life too late-that is the difference between men and women (O. Wilde);

– **past – future:**

We are made wise not by the recollection of our past, but by the responsibility for our future (B. Shaw);

– **poor – rich:**

What is the matter with the poor is poverty; what is the matter with the rich is uselessness (B. Shaw);

– **many – few:**

Democracy is a form of government that substitutes election by the incompetent many for appointment by the corrupt few (B. Shaw).

Комплементарна антонімія виражається видовими поняттями, які доповнюють один одного до родових компонентів і виключають проміжні компоненти:

– **shut – open:**

Marriage is an alliance entered into by a man who can't sleep with the window shut, and a woman who can't sleep with the window open (B. Shaw);

– **reasonable – unreasonable:**

The reasonable man adapts himself to the world; the unreasonable one persists in trying to adapt the world to himself. Therefore, all progress depends on the unreasonable man (B. Shaw);

– **believer – skeptic, drunken – sober:**

The fact that a believer is happier than a skeptic is no more to the point than the fact that a drunken man is happier than a sober one (B. Shaw);

– **knowledge – ignorance:**

Beware of false knowledge; it is more dangerous than ignorance (B. Shaw);

– **changeable – monotonous:**

Changeable women are more enduring than monotonous ones. They are sometimes murdered but seldom deserted (B. Shaw);

– **well – evil:**

The first prison I ever saw had inscribed on it CEASE TO DO EVIL: LEARN TO DO WELL; but as the inscription was on the outside, the prisoners could not read it (B. Shaw);

– **health – illness, strength – weakness, honor – disgrace, generosity – meanness, beauty – ugliness:**

Money is the most important thing in the world. It represents health, strength, honor, generosity and beauty as conspicuously as the want of it represents illness, weakness, disgrace, meanness and ugliness (B. Shaw);

– **saint-sinner:**

Every saint has a past and every sinner a future (O. Wilde);

– **agree – disagree:**

Marriage is the one subject on which all women agree and all men disagree (O. Wilde);

– **selfishness – unselfishness:**

Selfishness is not living as one wishes to live, it is asking others to live as one wishes to live: and unselfishness is letting other people's lives alone, not interfering with them (O. Wilde);

– **pleasant – unpleasant:**

An engagement should come on a young girl as a surprise, pleasant or unpleasant, as the case may be. It is hardly a matter that she could be allowed to arrange for herself (O. Wilde).

Антоніми використовуються як яскраві виразні засоби. Автори бачать життя в контрасті, що свідчить не про суперечливість, а про цілісність сприйняття ними дійсності.

2.2 Семантичні групи англійських афоризмів

На даному етапі дослідження афоризми були проаналізовані з точки зору семантики їх загального значення, тобто значення афоризму в цілому. Зазвичай тематика афоризмів спрямована на «вічні питання»: про істину і справедливість, життя і смерть, війну і мир, щастя і нещастя, про державний устрій і т. д. Вона відображає всі грані людської індивідуальності і людського суспільства. Вибір даних афористів (О. Уайльд, Б. Шоу), а також основну тематику їх висловів можна пояснити, вивчивши їх біографію.

Джордж Бернард Шоу (1856 – 1950) – англійський драматург і романіст ірландського походження, лауреат Нобелівської премії в галузі літератури і один з найбільш відомих ірландських літературних діячів.

Творчість Бернарда Шоу користується заслуженою популярністю і до сих пір викликає загальний інтерес. Бернард Шоу вивів англійську драму кінця XIX ст. з глухого кута, створеного "комерційними театрами" і розважальними або сентиментальними п'єсами, він відкрив перед нею широкий шлях соціальної та проблемної драматургії. Володіючи надзвичайно гострим розумом, він викривав і висміював несправедливості суспільного устрою, протиріччя між показними принципами і істинним станом речей, безглуздість панівних забобонів і всією силою свого сатиричного хисту обрушився на святині буржуазного суспільства.

Шоу є переважно автором вступних афоризмів, що відрізняються парадоксальністю форми. Афоризми Шоу властиві незвичайністю, розбіжністю з засадами буржуазного суспільства і їх різка критика. Вогненным словом своїх їдких і мудрих афоризмів Шоу підкреслює не тільки суспільно-політичні вади суспільства, але і фальш капіталістичної моралі і етики. Його афоризми глибоко

гуманістичні. Його, як і інших прогресивних письменників століття, турбує жорсткий вплив науки і техніки на духовне життя людини.

Оскар Уайльд (1854 – 1900) – ірландській філософ, естет, письменник, поет. Один з найвідоміших драматургів пізнього Вікторіанського періода.

Поетична спадщина Уайльда не дуже широка. Вона представлено двома книгами віршів: «Вірші» (1888 р.) і «Вірші, що не увійшли до збірки, 1887–1893», а також кілька лірико-епічних поем, найбільшу популярність з яких придбала написана невдовзі після звільнення з в'язниці «Балада Редингської в'язниці» (1898). Основним змістом своїх віршів Уайльд зробив любов, світ інтимних пристрастей і переживань. Також одним із жанрів, в яких Уайльд-поет досяг найбільшої виразності, стали «моментальні» замальовки сільського, а частіше міського пейзажу.

Зіштовхуючи крайності, поєднуючи непоєднуване, Уайльд по-своєму втілює теорію естетизму в своїй творчості. Він дозволяє протиріччю за допомогою парадоксів, показуючи нам, що крайності мають право на існування. Істина, на думку Уайльда, суб'єктивна.

Проведений аналіз свідчить про те, що найбільша кількість афоризмів авторів є роздуми:

1) Про кохання:

"Love is the gross exaggeration of the difference between one person and everyone else" (B. Shaw);

"Each time that one loves is the only time one has ever loved" (O. Wilde).

2) Про шлюб:

"Marriage is an alliance entered into by a man who can't sleep with the window shut, and a woman who can't sleep with the window open" (B. Shaw);

"Long engagements give people the opportunity of finding out each other's character before marriage, which is never advisable" (O. Wilde).

3) Про життя:

"Life isn't about finding yourself. Life is about creating yourself" (B. Shaw);

"Life is not governed by will or intention. Life is a question of nerves and fibres and slowly built-up cells, in which thought hides itself and passion has its dreams" (O. Wilde).

4) Про мистецтво:

"You use a glass mirror to see your face; you use works of art to see your soul" (B. Shaw);

"Paradoxically though it may seem, it is none the less true that life imitates art far more than art imitates life" (O. Wilde).

5) Про релігію:

"No man ever believes that the Bible means what it says: He is always convinced that it says what he means" (B. Shaw).

"Religion is the fashionable substitute for belief" (O. Wilde).

6) Про людину:

"Some men see things as they are and ask why. Others dream things that never were and ask why not" (B. Shaw);

"Man is least himself when he talks in his own person. Give him a mask and he will tell the truth" (O. Wilde).

Всі ці роздуми логічно вибудовані, мудрі, повчальні, часом несподівані і парадоксальні.

Поряд з афоризмами О. Уайльда і Б. Шоу, присвяченими одній темі, аналіз виявив, що деякі теми є провідними для того чи іншого автора. Наприклад, тема соціальної нерівності характерна для афоризмів Бернарда Шоу:

"The more I see of the moneyed classes, the more I understand the guillotine."

"What is the matter with the poor is poverty; what is the matter with the rich is uselessness."

"The man with toothache thinks everyone happy whose teeth are sound. The poverty stricken man makes the same mistake about the rich man."

Своїми їдкими і мудрими афоризмами він відмічає як суспільно-політичні вади суспільства, так і фальш капіталістичної моралі і етики.

"Wealthy people who have no convictions are more dangerous in modern society than the poor women who have no morals."

"The first prison I ever saw had inscribed on it CEASE TO DO EVIL: LEARN TO DO WELL; but as the inscription was on the outside, the prisoners could not read it."

Щодо Бернарда Шоу, як і багатьох інших письменників його століття, турбувало вплив науки і техніки на духовне життя людини. Він вважав, що людство зачаруване нестримним, стрімким рухом науки, і що тільки мистецтво здатне повернути його до реальності. Підтвердження цієї теорії ми можемо знайти в наступних афоризмах письменника:

"Science is always wrong. It never solves a problem without creating ten more."

"Science is always simple and always profound. It is only the half-truths that are dangerous."

"I can forgive Alfred Nobel for having invented dynamite, but only a fiend in human form could have invented the Nobel Prize."

Так як Бернард Шоу був активним пропагандистом вегетаріанства, то не дивно, що велика кількість його афоризмів, присвячені їжі:

"There is no sincerer love than the love of food."

"Animals are my friends ... and I do not eat my friends."

У О. Уайльда також можна виділити кілька відмінних тем. Будучи прихильником естетики, він велику увагу надавав красі, як зовнішньої, так і внутрішньої. У зв'язку з цим однією з провідних тем його афоризмів можна вважати тему краси:

"Beauty is the wonder of wonders. It is only the shallow people who do not judge by appearance."

"It is better to be beautiful than to be good, but it is better to be good than to be ugly."

"Beauty is the only thing that time can not harm. Philosophies fall away like sand, creeds follow one another, but what is beautiful is a joy for all seasons, a possession for all eternity."

Значна кількість афоризмів Оскара Уайльда, присвячених жінці:

"A man can be happy with any woman, as long as he does not love her."

"Women love men for their defects; if men have enough of them, women will forgive them anything, even their gigantic intellects." "Women are never disarmed by compliments. Men always are. That is the difference between the sexes. "

"As long as a woman can look ten years younger than her own daughter she is perfectly satisfied."

A woman will flirt with anybody in the world as long as other people are looking on. "

7) Про успіх:

"Moderation is a fatal thing. Nothing succeeds like excess. "

"Anyone can sympathise with the sufferings of a friend, but it requires a very fine nature to sympathise with a friend's success."

"There is only one thing in the world that is worse than being talked about, and that is not being talked about."

8) Про ворожнечу:

"A man can't be too careful in the choice of his enemies."

"Always forgive your enemies; nothing annoys them so much. "

"I choose my friends for their good looks, my acquaintances for their good characters, and my enemies for their good intellects. A man can not be too careful in the choice of his enemies. "

9) Про вік:

"The old believe everything, the middle-aged suspect everything, the young know everything."

"I am not young enough to know everything."

"He who stands most remote from his age is he who mirrors it best."

"My experience is that as soon as people are old enough to know better they do not know anything at all."

2.3 Структурні особливості англійських афоризмів

Структура афоризмів досить різноманітна. Немає точних критеріїв щодо обсягу афоризмів. Якщо подивитися збірку афоризмів В. В. Воронцова, то виявиться, що афоризмів мають три-п'ять слів, там не більше 7% від усієї кількості наведених суджень. Приблизно таке ж співвідношення можна спостерігати і в інших збірниках. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що афоризм не може бути менше одного речення, але і необмежено розширювати його обсяг не можна, так як головна відмінна особливість афоризму - стислість.

Аналіз показав, що афоризми можна розділити на два типи:

- з одного речення;
- з двох і більше речень.

У даних авторів переважають афоризми, що складаються з одного речення (77% від загальної кількості афоризмів).

The golden rule is that there are no golden rules (B. Shaw).

The man who sees both sides of a question is a man who sees absolutely nothing at all (O. Wilde).

Також зустрічаються афоризми, що складаються з двох, рідше з трьох або чотирьох речень (23% від загального числа).

Liberty means responsibility. That is why most men dread it (B. Shaw).

Nowadays people seem to look on life as a speculation. It is not a speculation. It is a sacrament. Its ideal is love. Its purification is sacrifice (O. Wilde).

Аналіз афоризмів О. Уайльда і Б. Шоу, що складаються з одного речення, показав, що подібні вислови можуть бути синтаксично виражені простим неускладненим реченням, простим ускладненим реченням, складносурядними реченнями, складнопідрядними реченнями, безсполучниковими реченнями, а також реченнями, що поєднує в собі кілька типів.

2.3.1 Афоризми, виражені одним простим реченням

На наступному етапі аналізу афоризми були класифіковані за ступенем складності речення на дві групи: прості і складні. При цьому афоризми, виражені простим реченням (40 з 154) склали 26% від числа афоризмів, що складаються з одного речення, афоризми, виражені складним реченням (114 з 154) склали 74%.

Афоризми, що складаються з одного простого речення можна розділити на два типи:

- просте неускладнене речення;
- просте ускладнене речення.

Частина афоризмів структурно являє собою одне просте неускладнене речення. У даних авторів такі речення становлять 16, 2%.

All great truths begin as blasphemies (B. Shaw).

Silence is the most perfect expression of scorn (B. Shaw).

Divorces are made in heaven (O. Wilde).

Religion is the fashionable substitute for belief (O. Wilde).

Як правило, афоризми даного типу представлені стверджувальними реченнями. Негативні за структурою афоризми поодинокі:

A man of my spiritual intensity does not eat corpses (B. Shaw).

A man can't be too careful in the choice of his enemies (O. Wilde).

Афоризми цілком можуть задовольнятися синтаксичним вираженням за допомогою простих неускладнених речень. В історії світової афористики можна знайти масу висловлювань про афоризми, в яких підкреслюється особлива цінність їх стислості.

Афоризм – це найкоротша відстань між словом і змістом [38, 4].

Завдяки простій синтаксичній структурі афоризм стає найбільш експресивним за рахунок мінімальної кількості слів, що сприяє його більшій запам'ятовуваності і більш частого і автономного вживання.

Рідше афоризми представляють конструкцію, що складається з одного простого ускладненого речення (9,7% від числа афоризмів, що складаються з одного речення).

Найпоширенішим ускладненим елементом афоризму є однорідні члени речення.

Home is the girl`s prison and the woman`s workhouse (B. Shaw).

The pure and simple truth is rarely pure and never simple (O. Wilde).

Women are made to be loved, not understood (O. Wilde).

В англійській мові афоризми так само можуть бути ускладнені конструкціями з герундієм, дієприкметником або інфінітивом.

No man is rich enough to buy back his past (O. Wilde).

Life is too important to be taken seriously (O. Wilde).

Конструкція з герундієм в реченні може виконувати функції: підмета, доповнення, визначення або обставини.

Martyrdom is the only way to become famous without having any chances for that (B. Shaw).

Woman begins by resisting a man`s advances and ends by blocking his retreat (O. Wilde).

Дієприкметниковий зворот позначає дію, як процес, що здійснюється особою або предметом або дією, зробленою кимось над особою або предметом.

Great Britain and the United States are nations separated by a common language (B. Shaw).

2.3.2 Афоризми, виражені різними типами складних речень

Як вже зазначалося вище, в нашій вибірці переважають афоризми, що складаються з одного складного речення (74%). Афоризми досить часто складні семантично, тому виникає необхідність оформити глибоку, змістовну, часом парадоксальну думку за допомогою складної конструкції.

2.3.2.1 Афоризми, виражені складносурядним реченням

В нашій вибірці невелику частину (10,4%) складають афоризми, які мають структуру складносурядного речення.

We must always think about things, and we must think about things as they are (B. Shaw).

A little sincerity is a dangerous thing, and a great deal of it is absolutely fatal (O. Wilde).

Важливі функції в складносурядному реченні виконують єднальні сполучники. Вони несуть на собі смислове і стилістичне навантаження, а так само виконують конструктивну функцію. Афоризми можуть бути виражені складносурядними реченнями з різними смисловими зв'язками, хоча найчастіше використовуються єднальні сполучники: and, as well as, both ... and; протиставні сполучники: but, while, still; розділові сполучники: either ... or, or. У даних авторів частіше використовуються єднальні сполучники and, за ним слідує протиставні сполучники but і розділовий or.

Єднальні сполучники (and) можуть вносити в речення відтінок слідства, несподіваного результату, швидкої зміни подій, показувати одночасність або різночасності виконання дії в різних частинах речення, показувати послідовність дій.

Progress is impossible without change, and those who can not change their minds can not change anything (B. Shaw).

Nowadays all the married men live like bachelors, and all the bachelors live like married men (O. Wilde).

Вживання протиставного сполучника (but) в складносурядних реченнях супроводжується додатковим відтінком відшкодування неповної інформації, відтінком невідповідності.

I can forgive Alfred Nobel for having invented dynamite, but only a fiend in human form could have invented the Nobel Prize (B. Shaw).

Twenty years of romance makes a woman look like a ruin; but twenty years of marriage make her something like a public building (O. Wilde).

Серед розділових сполучників в афоризмах частіше використовується сполучник or. Він приносить в вислів додатковий відтінок послідовності розгортання подій, відтінок взаємовиключення, а також висловлює розділові відносини.

Take care to get what you like or you will be forced to like what you get (B. Shaw).

2.3.2.2 Афоризми, виражені безсполучниковим реченням

У даних авторів присутні афоризми, виражені одним складним безсполучниковим реченням (15,6% від загального числа афоризмів, що складаються з одного речення). У безсполучникових реченнях відсутні зв'язки і сполучники – спеціальні виразники смислових зв'язків між частинами. Незважаючи на це вони все ж являють собою семантико-інтонаційну єдність. У реченні в цілому малюється єдина картина, деталі її фіксуються частинами речення. У безсполучниковій пропозиції важливим виявляється порядок розташування частин, в якому полягає вказівку на особливу актуальність тієї чи іншої інформації.

Poverty does not bring unhappiness; it brings degradation (B. Shaw).

We don't stop playing because we grow old; we grow old because we stop playing (B. Shaw).

Always forgive your enemies; nothing annoys them so much (O. Wilde).

Children begin by loving their parents; as they grow older they judge them; sometimes they forgive them (O. Wilde).

2.3.2.3 Афоризми, виражені складнопідрядних пропозицією

Афоризми можуть бути синтаксично виражені складнопідрядними реченнями. У нашій вибірці дана група найчисленніша (42,2% від загального числа афоризмів, що складаються з одного речення). Форми і типи складнопідрядного речення дуже різноманітні.

Найчастіше серед складнопідрядних речень з одним підрядним зустрічаються речення з підрядним означальним (35,4% від загальної кількості складнопідрядних речень).

Democracy is a form of government that substitutes election by the incompetent many for appointment by the corrupt few (B. Shaw).

A government that robs Peter to pay Paul can always depend on the support of Paul (B. Shaw).

A cynic is a man who knows the price of everything and the value of nothing (O. Wilde).

A grand passion is the privilege of people who have nothing to do (O. Wilde).

Досить частотними серед складнопідрядних речень є речення з підрядною обставиною (26,2% від загальної кількості складнопідрядних речень), а саме: часу, умови, причини, способу дії. Обставини підрядні часу (10,8%):

Every step forward in the development of a thought and morals is immoral, until it receives the recognition of the majority (B. Shaw).

A man can be happy with any woman as long as he does not love her (O. Wilde).

Обставини підрядні умови (7,7%):

If a woman rebels against high-heeled shoes, she should take care to do it in a very smart hat (B. Shaw).

If a woman can not make her mistakes charming, she is only a female (O. Wilde).

Обставини підрядні причині (4,6%):

I never resist temptation, because I have found that things that are bad for me do not tempt me (B. Shaw).

A thing is not necessarily right because a man dies for it (O. Wilde).

Крім складнопідрядних речень з одним підрядним також зустрічаються афоризми з кількома підрядними (18,5%):

When two people are under the influence of the most violent, most insane, most delusive, and most transient of passions, they are required to swear that they will remain in that excited, abnormal, and exhausting condition continuously until death do them part (B. Shaw).

There are moments when one has to choose between living one's own life fully, entirely, completely, or dragging out some false, shallow, degrading existence that the world in its hypocrisy demands (O. Wilde).

Дуже важливим елементом будь-якого складнопідрядного речення є підрядні союзи і єднальні слова, а так само порядок проходження частин. Сполучники та єднальні слова служать не тільки для структурування складнопідрядного речення – афоризму, але і для вираження смислових зв'язків між його частинами. Крім того зустрічаються афоризми, виражені складнопідрядним реченням з різними типами підрядних, в складі яких є і ускладнюючі елементи. Підрядні речення можуть бути ускладнені тими ж елементами, що і будь-яке просте речення.

Все це розмаїття в складнопідрядному реченні допомагає авторам афоризмів точніше і повніше висловити всі смислові відтінки і нюанси висловів, зацікавити читача і змусити задуматися.

2.3.2.4 Афоризми, виражені формами складної синтаксичної конструкції

Нерідко афоризми, виражені одним реченням являють собою складну синтаксичну конструкцію складнопідрядне речення(5,8%).

Така конструкція являє собою або складносурядні речення з включеним до її складу складнопідрядними реченнями, або складне безсполучникове речення з включеними в нього складнопідрядними реченнями. При цьому кожна з частин складного речення може бути ускладнена якими-небудь елементами.

Attention and activity lead to mistakes as well as to successes; but a life spent in making mistakes is not only more honorable but more useful than a life spent doing nothing (B. Shaw).

I do not know if there are men on the moon, but if there are, they must be using the earth as their lunatic asylum (B. Shaw).

Talk to every woman as if you loved her, and to every man as if he bored you, and at the end of your first season you will have the reputation of possessing the most perfect social tact (O. Wilde).

2.3.3 Афоризми, що складаються з двох і більше речень

У вибраних авторів присутні афоризми, що складаються з двох, рідше трьох і більше речень. Нерідко в лінгвістичній літературі афоризми, що складаються більше ніж з одного речення, дослідники пропонують називати афористичними висловлюваннями.

Афоризми, що складаються з двох і більше речень, розглядаються як єдине ціле, що втрачає цілісність афористичної думки при окремому вживанні одного з компонентів.

If you strike a child take care that you strike it in anger, even at the risk of maiming it for life. A blow in cold blood neither can nor should be forgiven (B. Shaw).

An engagement should come on a young girl as a surprise, pleasant or unpleasant, as the case may be. It is hardly a matter that she could be allowed to arrange for herself (O. Wilde).

Частини таких афоризмів можуть бути з'єднані займенниковими або лексичними повторами, часовими відношеннями, зміною невизначеного артикля на визначений, і т. д.

When you are young you think money is the most important thing in life. When you are old, you know it (O. Wilde).

Life is not about finding yourself. Life is about creating yourself. (B. Shaw)

He who can, does. He who can not, teaches (B. Shaw).

Функцію зв'язку між частинами можуть виконувати всі елементи, які узагальнюють, повторюють що-небудь з попереднього, заміщають або з'єднують з наступною частиною.

There are two tragedies in life. One is not to get your heart's desire. The other is to get it (B. Shaw).

Public and private life are different things. They have different laws and move on different lines (O. Wilde).

Зв'язок також може здійснюватися без спеціальних лексичних або граматичних засобів простим примиканням за змістом.

Проведений аналіз виявив, що 23% всіх афоризмів складаються з двох і більше речень. З них 91,3% афоризмів складаються з двох речень. Решта афоризми (8,7%) складаються з трьох, чотирьох і п'яти речень.

Висновки до 2 розділу

Афоризм характеризується наявністю структурних і семантичних особливостей.

Так як афоризм є сховищем і каталізатором людської думки, то не дивно, що переважну позицію в створенні афоризмів займають загальноживані слова. Тематика цих слів досить різноманітна і охоплює багато сторін життя людини.

Аналіз афоризмів показав, що досить часто в афоризмах використовуються синоніми і антоніми. Використовування синонімів дає можливість уникнути непотрібних повторів, уточнити, доповнити певну інформацію, роз'яснити думку автора. Використання антонімів надає афоризму виразності і експресивності. Роль антонімів в афористиці дуже велика, тому що часто афоризми будуються на протиставленні.

Хоча тематика афоризмів досить різноманітна, найчастіше вона спрямована на «вічні питання», такі як життя і смерть, війна і мир, і т.д. В обраних афоризмах О. Уайльда і Б. Шоу ми виділили шість основних тем, властивих тому і іншому автору в рівній мірі. Це такі теми як любов, шлюб, релігія, мистецтво, людина, життя. Однак у кожного автора є ряд провідних тем. Наприклад, у Бернарда Шоу це теми соціальної нерівності, впливу науки на духовне життя людини, тема їжі, а у Оскара Уайльда афоризми присвячені красі, жінкам, успіху.

Структурний аналіз афоризмів показав, що вся будова прикладів представлена двома групами афоризмів: з одного речення та з двох і більше речень. При цьому виявлено, що велика частина афоризмів (77%) складається з одного речення. Це добре узгоджується з такою ознакою афоризмів як стислість.

Подальший аналіз афоризмів, що складаються з одного речення, дозволив розділити їх на дві групи: що мають форму простого і складного речень. Афоризми -складні речення займають в нашій вибірці більшу частину (74%),

ніж прості. Це можна пояснити тим, що глибина і завершеність думки, властиві афоризму, вимагають відповідної форми вираження.

Серед афоризмів, виражених складним реченням, переважають складнопідрядні речення (42,2%). Переважання складнопідрядних речень може бути пояснено, тим, що в структурі складнопідрядного речення отримують формальне вираження найрізноманітніші види смислових зв'язків: означальні, додаткові, порівняльні, тимчасові, причинно-наслідкові, цільові та інші.

Також в нашій вибірці присутні афоризми, які мають форму складносурядних (10,4%) і безсполучникових (15,6%) речень.

Афоризми, що складаються з двох і більше речень, становлять 23% від загальної кількості афоризмів вибірки. З них більшу частину 91,3% становлять афоризми, що складаються з двох речень.

ВИСНОВКИ

У сучасному світі великий інтерес до афористики далеко не випадковий. В афоризмах укладена багаторічна мудрість усього людства, в цілому, і кожного народу, в частності. Вони допомагають краще зрозуміти духовний світ людини. У них знаходиться відображення історія всієї нашої цивілізації.

Афоризми і все що їх характеризує, аж до терміна привертають велику увагу дослідників, а також представляють величезне поле для дискусій і міркувань своєї оригінальної формою і особливостями структури. Саме поняття «афоризм» тлумачиться по-різному і до сих пір не є однозначним.

Як жанр афоризм характеризується такими рисами як виразність форми, глибина думки, схильної до узагальнення, компактний розмір, наявність автора. Тематика афоризмів досить різноманітна. У них відбивається епоха, історичні події, під час яких вони з'явилися.

Вивчення семантичних особливостей афоризмів було побудовано на основі аналізу лексики. Афоризм повинен бути зрозумілим і доступним для будь-якого читача, в зв'язку з чим використання загальноживаних слів у афоризмах вільно і необмежено. Тематично ці слова охоплюють різноманітні сфери життя людини. Характерною рисою афоризмів є використання великої кількості синонімів і антонімів, що надає тексту виразність, цілісність сприйняття дійсності.

Літературні афоризми розглядаються в лінгвістиці (так само, як і в літературознавстві) як тексти незалежно від того, є вони окремими літературними творами або функціонують в творах більшого, ніж афоризм обсягу (байки, драми, роман та ін.), за винятком тих афоризмів, сенс яких в тій чи іншій мірі контекстуально обмежений (може неадекватно інтерпретуватися поза контекстом). В теорії літератури традиційно пропонується розрізняти власне "афоризми" як самостійний вид словесної творчості і висловлювання, що витягнуті з певного контексту (як правило, з промови літературного героя).

Текст набуває афористичність (тобто стає афористичним) в результаті його афоризації. Під афоризацією тексту (і мови взагалі) слід розуміти процес наповнення його універсальним (афористичним), вмістом за допомогою спеціальних засобів мови. Можна виділити два основних способи афоризації.

1. Вживання афоризмів, авторство яких не належить тому, хто говорить, а характер їх відтворення може бути як масовий (прислів'я, крилаті вирази і інші стійкі афористичні фрази), так і індивідуальний (все не клішіровані цитати, а також вийшли з активного вживання загальномовного афоризми), включаючи їх узуальні і індивідуально-мовні модифікації.

2. Використання в якості одного з мовних засобів вираження думки висловлювань узагальненої (генералізованої) семантики, або так званих "універсальних" (афористичних), але не відтворюваних в мові, а відтворюваних в ній (оказіональних).

Аналіз афоризмів показав, що найпоширенішими темами у обох авторів є теми: любов, шлюб, життя, мистецтво, людина, релігія. Однак поряд з ними, є ряд тем, характерних для кожного учасника окремо. Наприклад, для Б. Шоу це теми соціальної нерівності, їжі, та ін. Тоді як для О. Уайльда типовими є теми краси, естетики, успіху і т.д.

Аналіз структурних особливостей афоризмів продемонстрував, що у вибірці є афоризми, що складаються з одного речення, і афоризми, що складаються з двох і більше речень. 77% всіх афоризмів складаються з одного речення; 23% – з двох і більше речень. Афоризми, що складаються з одного речення класифіковані на прості (26%) і складні (74%). Прості речення представлені двома підтипами: неускладненими та ускладненими. Складні представляють собою складнопідрядні, складносурядні, безсполучникові. Більшу частину з усіх складних речень склали афоризми, що складаються з одного складнопідрядного речення (42,2%).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев М.П. Из истории английской литературы. Очерки и исследования / М.П. Алексеев. – М.: Наука, 1991. – 468 с.
2. Антипова А.П. К вопросу об определении афоризма [Текст] / А.П. Антипова. – Смоленск: Риторика – лингвистика, 2001. – 135 с.
3. Арнольд И.В. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность. Сб. статей. Науч. ред. Б.Е. Бухаркин / И.В. Арнольд. – СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1999. – 444 с.
4. Бахтина М.М. Проблема речевых жанров // Эстетика словесного творчества / Бахтин М.М. – Москва, 1979. – С. 237 – 280.
5. Борисова Е.Г. Имплицитная информация в лексике / Е.Г. Борисова, Ю.С. Мартемьянов. – М.: Языки русской культуры, 1999. – С. 30 – 42.
6. БСЭ: Большая Советская Энциклопедия [Текст] / гл. ред. А.М. Прохоров. – М.: Советская энциклопедия, 1970 –1978. – 954 с.
7. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Национально-культурная семантика языковых афоризмов // Язык и культура: лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е.М. Верещагин. – Москва, 1990. – 73 с.
8. Веселовский А.Н. Историческая поэтика [Текст] / Ред., вступ. ст. и примеч. В.М. Жирмунского. – Л.: Худож. лит., 1940. – 648 с.
9. Гаврилова Е.Н. Универсальные высказывания и другие обобщающие суждения // Филологические науки / Е.Н. Гаврилова. – 1986. – С. 56 – 62.
10. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка [Текст] / И.Р. Гальперин. – М.: Издательство Литературы на иностранных языках, 1958. – 459 с.

11. Гаспаров М.Л. Примечания [к “Изречениям царей и полководцев” Плутарха] // Плутарх. Застольные беседы / М.Л. Гаспаров. – Ленинград, 1990. – 559 с.
12. Горький А.М. Разговор по душам / А.М. Горький. – М.: Директ-Медиа 2010. – 100 с.
13. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка [Текст] / В.И. Даль. – М.: Просвещение, 1978. – 611 с.
14. Дмитриева О.А. Культурно-языковые характеристики пословиц и афоризмов: (на материале фр. и рус. яз.): автореф. дис.канд. филол. наук [Текст] / О.А. Дмитриева – Волгоград: Волгогр. гос. пед. ун-т. – 1997. – 16 с.
15. Душенко К.В. Мысли, афоризмы и шутки знаменитых мужчин [Текст] / К.В. Душенко. – М.: Эксмо, 2003. – 640 с.
16. Еленевская М.Н. Структура и функции афоризма (на материале английского языка): автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Ленинград, 1983.
17. Залевская А.А. Текст и его понимание / А.А. Залевская. – Тверь: Изд-во Тверск. гос. ун-та. – 2001. – 177 с.
18. Иванов Е.Е. Определение понятия структурной парадигмы афоризма и ее основных типов см.: Структурная парадигма афоризма как единицы языка vs. речи / Е.Е. Иванов. – Пятигорск, 1994. – С. 83 – 89.
19. Иванюк Б.П. Жанры афористической типологии: опыт словарного описания // Малые жанры: теория и история: сб. науч. ст. / Б.П. Иванюк. – Иваново, 2007. – С. 3 – 9.
20. Кондаурова Л.Е. Структурно-семантическая организация афоризма как формы малого текста / Л.Е. Кондаурова. – Горьков. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. Н.А. Добролюбова. – Горький, 1987. – 11 с.
21. Королькова А.В. Русская афористика в контексте фразеологии: дис... д-ра филол. наук [Текст] / А.В. Королькова – Смоленск, 2005. – 422 с.

22. Крейдлин Г.Е. Структура афоризма // Проблемы структурной системы / Г.Е. Крейдлин. – Москва, 1989. – 197 с.
23. Лукьянец И.В. Стилистическая эволюция жанра афоризма (Шамфор. Максимы и мысли, характеры и анекдоты) [Текст] / И.В. Лукьянец. – Л., 1996. – 217 с.
24. Манякина Т.И. Логико-семантическая классификация афоризмов [Текст] // Вопросы теории романо-германских языков: [Сб. публикаций] / Т.И. Манякина. – Днепропетровск, 1975. – 244 с.
25. Манякина Т.И. Языково-стилистическая характеристика жанра афоризмов: (На материале немецкого языка): автореф. дис. ...канд. филол. наук [Текст] / Т.И. Манякина. – Киев, 1988. – С. 97 – 102.
26. Мартемьянов Ю.С. Логика ситуаций. Строение текста. Терминологичность слов / Ю.С. Мартемьянов. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 243 с.
27. Міхневiч А.Я. Афарыстыка Якуба Коласа (да пастаноўкі праблемы) // Беларуская лiнгвiстыка / А.Я. Міхневiч. – 1983. – Вып. 22. – С. 61 – 63.
28. Назаров В.Н., Мелешко Е.Д. Этика: словарь афоризмов и изречений / В.Н. Назаров. – М., 1995. – 164 с.
29. Овсянникова Е.В. Основные функции имплицитных смыслов в высказываниях и текстах. Автореф. дис. канд. филол. наук / Е.В. Овсянникова. – СПб, 1993. – 19 с.
30. Пермяков Г.Л. К вопросу о структуре паремиологического фонда // Типологические исследования по фольклору: сб. статей памяти В.Я. Проппа / Г.Л. Пермяков. – Москва, 1975. – 250 с.
31. Раков Ю.А. Сокровища античной и библейской мудрости: происхождение афоризмов и образных выражений / Ю.А. Раков. – Санкт-Петербург: Паритет, 2007. – 351 с.

32. Розенталь Д.Э., Теленкова М.А. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д.С. Розенталь. – Москва, 1985. – 24 с.
33. Санана Г.Г. Лексико-грамматические особенности русских афоризмов // Язык и коммуникация / Г.Г. Санана. – Омск, 2005. – С. 39 – 34.
34. Сахарова О.М. Культурно-языковые характеристики пословиц и афоризмов (на материале французского и русского языков) / О.М. Сахарова. – Ярославль, 2003. – С. 290 – 294.
35. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка [учебник для вузов] / А.И. Смирницкий. – Москва, 1956. – 228 с.
36. Современная философия: Словарь и хрестоматия. Ростов-на-Дону: «Феникс», 1995. – 511 с.
37. Танеев Б.Т. Семантика и прагматика парадоксальных высказыван. Автореф. дис. канд. филол. наук / Б.Т. Танеев. – Л., 1988. – 16 с.
38. Федин С.К. Занимательная риторика Раймона Кено / С.К. Федин. – Либроком, 2009. – 174 с.
39. Федоренко Н.Т., Сокольская Л.И. Афористика / Н.Т. Федоренко. – Москва, 1990. – С. 6 – 60.
40. Филимонова О.Е. Язык эмоций в английском тексте (когнитивный; и коммуникативный аспекты): Монография / О.Е. Филимонова. – СПб.: Издательство РГПУ им. Д.И. Герцена, 2001. – 259 с.
41. Хлебцова О.А. Русский язык в пословицах, поговорках, крылатых словах, афоризмах / О.А. Хлебцова. – изд-во МИЭПУ, 1999. – 27 с.
42. Чернейко Л.О. Смысловая структура художественного текста и принципы ее моделирования // Коммуникативно-смысловые параметры грамматики и текста (Сборник статей, посвященных юбилею Г.А. Золотовой) / Л.О. Чернейко. – М.: «Эдиториал УРСС», 2002. – С. 449 – 460.

43. Шаталова С.А. Лингвистические основы афоризмов и афористики в художественных текстах Достоевского на материале романов «Бесы» и «Подросток»: дис...канд. филол. н. [Текст] / С.А. Шаталова. – М., 2000. – 208 с.
44. Шумакова А.П. Французский афоризм как текст: дис. ... канд. филол. наук [Текст] / А.П. Шумакова. – Смоленск, 2006. – 241 с.
45. Эпштейн М.Н. Афористика // Литературный энциклопедический словарь / М.Н. Эпштейн. – Москва, 1987. – 43 с.
46. Cambridge Dictionary. Definition of aphorism from the Cambridge Academic Content Dictionary [Электронный ресурс]: Cambridge University Press // URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/aphorism>
47. Collins English Dictionary – British Dictionary definitions for aphorism [Электронный ресурс]: Complete & Unabridged 2012 Digital Edition // URL: <https://www.dictionary.com/browse/aphorism>
48. Encyclopaedia Britannica. – Aphorism statement // [Электронный ресурс]: URL: <https://www.britannica.com/art/aphorism>
49. English Dictionary Thesaurus – Meaning of aphorism in English // [Электронный ресурс]: Lexico Oxford // URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/aphorism>
50. Ridout R., Witting C. English Proverbs Explained. London, 1969. Prov. 69
51. Shakespeare W. "Hamlet", Oxford University Press, Oxford World's Classics (UK/US), Paperback, 416 pages

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 69с., 51джерело.

Об'єкт дослідження: афоризми в сучасній англійській мові.

Предмет дослідження: структурні і семантичні особливості афоризмів сучасної англійської мови.

Мета дипломної роботи: виявлення та опис структурних і семантичних особливостей англомовних афоризмів.

Методи дослідження в даній роботі представлені методом аналізу, методом спостереження, методом порівняння та методом опису.

У **вступі** охарактеризований стан проблеми, конкретизовані завдання на дипломну роботу.

У **теоретичній** частині здійснено аналіз основних понять, теоретичних основ дослідження, простежується історія розвитку афоризму як терміна і жанру, розкриваються відмінні риси афоризму.

У **практичній частині** проаналізовано структуру та семантику афоризмів; досліджено побудову афоризмів; розглянуто провідні теми афоризмів вибраних авторів.

Теоретична новизна полягає у вивченні одного з ємних жанрів літератури – афористики, в уточненні існуючих уявлень про афоризми, у визначенні їх різновидів, а також у розширенні та поглибленні існуючих концепцій автора у сучасному літературознавстві, що створює необхідне теоретичне та методологічне підґрунтя для подальших досліджень у цій галузі.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих даних для уточнення деяких існуючих положень та досліджень структури і семантики афоризмів.

Ключові слова: АФОРИСТИКА, АФОРИЗМ, СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ, СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, СТРУКТУРА АФОРИЗМУ, АФОРИЗАЦІЯ ТЕКСТУ.

SUMMARY

Diploma paper: 69 p., 51 sources.

The object of the research is English aphorisms.

The subject of the research is the structural and semantic peculiarities of aphorisms.

The purpose of the research is to identify and describe the structural and semantic peculiarities of English aphorisms.

Methods of the research are represented by analysis, induction, deduction and comparison.

The **foreword** describes the state of the problem related to the aphorism, the tasks which are to be performed to achieve the purpose of the research.

The **theoretical section** shows the analysis of the basic concepts, theoretical foundations of the research, the history of the aphorism development and the peculiarities of aphorisms.

The **practical section** represents the analysis of structure and semantics of aphorisms; the construction of aphorisms is investigated; the main topics of aphorisms of the selected authors are considered.

The **scientific novelty** of the diploma investigation consists in the study of one of the capacious genres of literature – aphoristics, in clarifying the existing ideas about aphorisms, in determining their varieties, as well as in expanding and deepening the existing concepts of the author in modern literary criticism.

The **practical value** of the present research lies in the possibility of using the obtained data to clarify some existing provisions and studies of the structure and semantics of aphorisms, to find practical application of the research materials at the English lessons in high school.

Keywords: APHORISTICS, APHORISM, STRUCTURAL FEATURES, SEMANTIC FEATURES, STRUCTURE OF APHORISM, APHORISTIC TEXT.